

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το
ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»**

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

**Παναγιώτης Καγιαλής, Αναπληρ.
Καθηγητής του Ελληνικού Ανοιχτού
Πανεπιστημίου
Χριστίνα Ντουινιά, Επίκ. Καθηγήτρια
του Πανεπιστημίου Κρήτης
Θεοδώρα Μέντη, Φιλολόγος,
Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπ/σης**

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

**Έλλη Φιλοκύπρου, Λέκτορας
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Ελευθέριος Καριάτογλου,
Σχολικός Σύμβουλος
Χρυσούλα Δελή, Φιλολόγος
Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπαίδευσης**

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

**Δέσποινα Μπαλιάμη – Στεφανάκου,
Φιλολόγος**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χρυσούλα Βέικου, Σύμβουλος
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Ασημίνα Αναγνωστοπούλου,
Φιλολόγος Εκπαιδευτικός Β/θμιας
Εκπ/σης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Νίκος Ναυρίδης, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Παναγιώτης Καγιαλής
Χριστίνα Ντουινιά
Θεοδώρα Μέντη**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

**Κείμενα
Νεοελληνικής Λογοτεχνίας**

Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 2ος

ΠΑΝΑΓΗΣ ΣΚΟΥΖΕΣ

Ο βίος μου

Το χρονικό του Παναγή Σκουζέ (1777-1847) γράφτηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1840 και ιστορεί τα πάθη του ίδιου, της οικογένειάς του, αλλά και των άλλων Αθηναίων, την περίοδο που τυραννούσε την πόλη ο χατζη-Αλής Χασεκής, από το 1772 ως το 1796. Η επιδημία της πανούκλας, ο ξαφνικός θάνατος της μάνας του και η πτώχευση του πατέρα του έκαναν τον εντεκάχρονο Παναγή να διακόψει οριστικά τις σπουδές του, να βρεθεί κρατούμενος στη φυλακή (όμηρος στη θέση του πατέρα του) και, στη συνέχεια, να γίνει για ένα διάστημα υπηρέτης. Συγγενής του Μακρυγιάννη, από τον οποίο ενδεχομένως εμπνεύστηκε και το δικό του

**αυτοβιογραφικό έργο, ο Σκουζές
καταθέτει τη μαρτυρία του με
ακέραιο ήθος, εκφραστική λιτότητα
και περιγραφική ακρίβεια.**

**Σπύρος Παπαλουκάς,
Αγόρι με τιράντες**

**1841. Εν ονόματι Κυρίου θέλω
ιστορήσω τον βίον μου εγώ ο ίδιος.
Αλλά πρώτον θέλω αρχίσει την
αιτία της δυστυχίας των Αθηναίων,
ομού και του πατρός μου, οπού
ακολούθησε, και η Αθήνα ερήμω-
σεν και έφυγαν τα τρία πέμπτα των**

Αθηναίων, οπού επήγαν εις Ανατολήν –εις τα νησιά και λοιπά πλησιόχωρα* – εξαιτίας της μεγάλης τυραννίας του χατζη-Αλή, Χασεκή ονομαζομένου. Θέλω γράψει τα όσα οι γονείς μου μου είπαν μέρος περί του τυράννου, όσα εγώ δεν είδα μήτε ενθυμούμην ως μικρός από τα 1772 έως τα 1784, οπού άρχισα να βλέπω και να ενθυμούμαι τα του τυράννου και των οπαδών του.

Εγώ, ο Παναγής Σκουζές, εγεννήθηκα εις Αθήνα εις τα 1777 από γονείς αυτόχθων* Αθηναίους. Ο πατήρ μου Δημήτριος του Νικολάου Σκουζέ, η μήτηρ μου Σαμαλτάνα θυγατέρα του Θανάση Λιμπέριου– Παναγιωτάτζη. Από οικογένειες και οι δύο τάξης δευτέρας, εκτός από

---

* πλησιόχωρα: κοντινά μέρη

* αυτόχθων: ντόπιος

τας 12 οικογενείας των Αθηναίων των αριστοκρατών Κοτζιαμπάσηδων.* Ήτον σχεδόν μιαν οικογένεια από τας 12 οικογενείας, οπού οι αριστοκράτες εφοβούντο ως ευκαταστάτους και με ολίγην παιδείαν. Ο πατήρ μου ήτον την τέχνην σαπονγγής.* Ομοίως ήτον και ο πατήρ της μητρός μου σαπονγγής. Ο δε πατήρ του πατρός μου ήτον έμπορος εις τα προϊόντα του τόπου. Οι γονείς μου ήτον Χριστιανοί Ορθόδοξοι της Ανατολικής Εκκλησίας. Έχαιρον υπόληψη, είχαν κτήματα και χρήματα. Η επιστήμη* του πατρός μου ήταν επικερδής. [...]

---

* Κοτζιαμπάσηδες: προεστοί

* σαπονγγής: σαπωνοποιός

* η επιστήμη: το επάγγελμα

Γενομένου τούτου ο πατήρ μου εστεφανώθη την δευτέραν γυναίκαν. Αλλά δεν την ήβρεν ως την πρώτην εις καμιάν επιδεξιότητα.* Τότε ο πατήρ μου, από τον θάνατον της μητρός μου, από το θανατικόν οπού ακολούθησε, από την ανάξιαν γυναίκαν, και από τον ερχομόν του χατζη-Αλή οπού άρχισε την τυραννίαν, την σερμαγήν* του την ετελείωσεν. Το εισόδημα λαδιού το ελάμβανεν ο χατζη-Αλής. Επώλησεν τα κτήματά του, ύστερον μη έχοντας άλλο τι, τον εφυλάκωσαν διά το κατάστιχον,* λεγόμενον τότε δόσιμον τυραννίας. Ήβγεν αυτός

---

* επιδεξιότητα: ικανότητα

* σερμαγή: κεφάλαιο, απόθεμα χρημάτων

* κατάστιχον: φόρος (μεταφορικά)

* φυλατζή: φυλακή

από την φυλατζήν* διά να οικονομήσει χρήματα, βάζοντας μένα εις φυλατζήν ως αμανέτι*, υποθήκην. Αλλά τότες ποιος εδάνειζεν; ή ποιος είχεν; Ή, και αν κανένας Χριστιανός είχεν, πώς εκοτούσεν* να δανείσει ή να κάμει καμίαν αγοράν; Εκτός των Οθωμανών, οπού δεν υπόκειντο εις καμίαν τυραννίαν. Αλλά οι Οθωμανοί, μερικοί όπου εσώζοντο,* δεν εδάνειζον, αλλά αγόραζαν κτήματα παρατιμής.* Ο πατήρ μου δεν ημπόρεσε να εξοικονομήσει χρήματα. Κινητά δεν είχεν να πωλήσει. Τα κινητά της μητρός μου του τα είχαν

---

* αμανέτι: ενέχυρο

* εκοτούσεν: τολμούσε

* εσώζοντο: διατηρούσαν τα υπάρχοντά τους

* παρατιμής: φτηνά

πάρει, ως αντίκρυ φαίνεται. Της μητριάς μου τα ψιλικά της ρουχικά, τα είχαν κλέψει όταν ήβγαμεν εις Χαλάντρι από το θανατικόν (ακόμη και του πατρός μου τα ρουχικά και λοιπά), οπού η πόλις ήτον έρημη – μόνον οι Τούρκοι ήτον εις την πόλιν μεινεσμένοι, οπού δεν εφοβούντο την πανώλην * – και έρημος όντας η πόλις, ένας Τούρκος γείτονάς μας, ντερβίσης Αγάκος, ήμπεν με σκάλαν εις το σπίτι και έκλεψεν όλα, ομού και το χαλκωματικόν.* Εγώ έμεινα εις φυλακήν μίαν ολόκληρην εβδομάδα. Ο πατήρ μου ήρχετο κάθε αυγή και μου ήφερνεν ολίγον ψωμί και ολίγες ελιές.

---

* πανώλης: πανούκλα, επιδημική αρρώστια

* χαλκωματικόν: χάλκινα μαγειρικά σκεύη

Εγώ του ήλεγα: πατέρα, πότε θα με βγάλεις από την φυλακήν; Αυτός μου ήλεγεν: παιδί μου, δεν ημπορώ να οικονομήσω χρήματα, και εγώ τι να κάνω δεν ηξεύρω. Εγώ τότες ήμουν χρονών 11 μόλις, η στενοχωρία της φυλατζής, με τσαλαπατούσαν οι άνθρωποι. Μου λέγει ο πατήρ μου: παιδί μου, άλλο δεν στοχάζομαι, να πωλήσω τα ελαιόδεντρα 60, οπού είναι εις Χρυσάγιώτισσα, της μητρός σου. Αμέ τι άλλο να κάμω; Εγώ του είπα: κάμε να ξεφυλακιστώ. Και έτζι τα πωλεί προς γρόσια τρία και πληρώνει το δόσιμον και με βγάνει.

Έως τότε με είχεν εις το Ελληνικόν σκολείον λεγόμενον, εις τον διδάσκαλον Σαμουήλ Κουβελάνον, και είχα προχωρήσει έως την χρηστοήθειαν λεγομένην τότε. Αλλ' ο πατήρ μου από την δυστυχίαν με

ήβγαλεν λέγοντάς μου ότι η περιστασίς μας είναι δεινή, να με βάλλει εις μέρος να παίρνει τίποτες να πληρώνει το χαράτζιον* μου. Έτσι με ήβγαλεν από το σχολείον ηξεύροντας να γράφω μόνον, καθώς και βλέπετε τα παρόντα γράμματα, και μ' εσυμφώνησε τον χρόνον διά γρόσια πέντε, και να με ταγίζει* ο πατέρας μου. Αυτοί ήτον τρεις συντρόφοι: Αντρέας Πεφάνης, Ιωάννης Ζωγράφος, Σπύρος Λιμπέριος–Παναγιωτάτζης, (αδελφός της μητρός μου, από έναν πατέραν όμως). Είχαν αργαστήριον πραγματευτάδικον. Ο καθείς είχεν διά σερμαγήν του από γρόσια 100 μόνον. Ήμουν εις χρέος να

---

* χαράτζιον: κεφαλικός φόρος

* να με ταγίζει: να με ταΐζει, να με θρέφει

παγαίνω εις τα τρία σπίτια να υπηρετώ τον μαΐστρον μου – έτзи τότε έλεγον τους μαστόρους τα παιδιά: μαΐστρο, και την γυναίκα του μαΐστρα. Έως το μεσημέρι υπηρετούσα εις τα σπίτια τας μαΐστρας μου: νερό από την βρύση, σκούπισμα και άλλας υπηρεσίας και τα λοιπά. Ερχόμενος εις το εργαστήριον να με βάζουν να πλέκω γαιϊάνια, σιρίτια* και λοιπά· τότε όσοι επωλούσαν την μανιφατούραν,* οπού λέγομεν σήμερα, έκαμνον και τον καζάση.* Εις όλα αυτά με μεταχειρίζονταν και με την αράδαν, με έστελναν και εμάζευσαν

---

* γαιϊάνια, σιρίτια: λεπτά διακοσμητικά κορδόνια

* μανιφατούρα: χειροτεχνικά προϊόντα, ιδίως υφάσματα

* καζάσης: μεταξουργός

και ελιές από τα ελαιόδεντρα. Διά πληρωμήν τον χρόνον γρόσια 5. Και κάθα Κυριατζή, τελειωμένου του παζαριού, να παίρνω μανδήλια και λοιπά, να γυρίζω εις τους μαχαλάδες* να πωλώ, και με έθρεφεν ο πατήρ μου – μόλις καμίαν βολά μου εφίλευον οι μαΐστρες μου ολίγα τζίτζιφα* ή ολίγα ξυλοκέρατα.* Το εσπέρας επήγαινα εις το οσπίτιον του πατρός μου να τρώγω. Την αυγήν έπαιρνα το καρτάλιον με το ψωμί μου. Αυτοί δεν με έδιδαν ειμή τα γρόσια 5 τον χρόνον, παπούτζια όσα εκαταλούσα* και ένα άσπρον – τρίτον του παρά– κάθα 15 ημέρες, διά να ξυριστώ. Και ξύλο όταν

---

* μαχαλάς: γειτονιά

* τζίτζιφα: είδος καρπού

* ξυλοκέρατα: χαρούπια

* εκαταλούσα: έφθειρα, κατέστρεφα

αυθαδίαζα ή όταν δεν έκαμνα το χρέος μου. Μερικές βολές με τον φάλαγγα* εις τους πόδας.

Επαρομοίως θέλω διηγηθώ και των διδασκάλων την παιδείαν. Άμα ήθελεν παρησιαστεί το παιδί εις το σχολείον και ήτον περασμένος ο καιρός, η πρόχειρος παιδεία ήτον του διδασκάλου του αγριοκαλόγηρου. Είχεν βούρδουλαν λεγόμενον βούνευρον. Ανοίγοντας το ένα χέρι και το άλλο, να τον δίδει από μίαν εις το χέρι και να τον βάζει όρθιον να σταθεί ολίγον με το ένα ποδάρι να κλονίζεται. Αν το σφάλμα ήτον περισσότερον, ένα παιδί μεγαλιότερον τον φταίχτην τον έπαιρνε εις τες πλάτες του, βαστώντας τες δύο χείρες εις τους ώμους του, και

---

* φάλαγγας: βασανιστήριο, σωματική ποινή

ο διδάσκαλος εξύλιζεν εις τους κώλους. Αν ήθελεν του φανεί του διδασκάλου αλλέως, είχαν τον φάλαγγα έτοιμον: του έβαζαν τα δύο πόδια, έστριφταν τον φάλαγγα δύο παιδιά και ο διδάσκαλος έδερνεν εις τους πόδες το παιδίον. Πότε έβαζεν δύο παιδιά, από ένα ποδάρι του καθενός. Ο φάλαγγας ήτον ένα ξύλον, από ένα μέτρον έως 6 ρούπια μακριός, με δύο τρύπες έως ένα ρούπι η μία από την άλλην· ένα σκοινί περασμένο, έχοντας δύο κόμβους εις τες άκρες να μην ξεπερνά. Αυτού* έβαζαν τες πόδας και έστριψαν το ξύλον και έσφιγγαν τα πόδια εις τους αστραγάλους αποκάτω και ο διδάσκαλος έδερνεν. Πολλά παιδιά από την φωνήν του αγριοδιδασκάλου

---

* αυτού: εκεί

εκατουριόντο από τον φόβον των, όταν εφώναζεν «βρε θεοκατάρατε» του παιδιού. Εις τα Ελληνικά σχολεία Αθανασίου, Μπενιζελάκη και ύστερον Σαμουήλ Κουβελάνου, ήτον ολιγότερον. Πλην ο φάλαγγας και οι βούρδουλοι δεν έλειπαν και από αυτά.

Π.Σκουζές,
Απομνημονεύματα, Κέδρος

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** «Εν ονόματι Κυρίου θέλω ιστορήσω τον βίον μου εγώ ο ίδιος». Σε τι πιστεύετε ότι αποβλέπει η επίκληση του θεού στην αρχή του αυτοβιογραφικού κειμένου;
- 2** Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι αυτοβιογραφείται ο Σκουζές; Σε τι αποσκοπεί το κείμενό του;

3 Πώς χαρακτηρίζετε τις συνθήκες ζωής και εκπαίδευσης των παιδιών που επικρατούσαν στην προεπαναστατική Αθήνα, όπως περιγράφονται από το Σκουζέ; Ποιοι παράγοντες νομίζετε ότι ευθύνονται γι' αυτές τις συνθήκες;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

◆ Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Ιστορίας, συγκεντρώστε στοιχεία για την ανατροφή και την εκπαίδευση των παιδιών στα τέλη του 18ου αιώνα, στην Ευρώπη και στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Χαράλαμπος Παχής, Πρωτομαγιά στην Κέρκυρα (λεπτομέρεια)

Το 19ο αιώνα στα Επτάνησα έδρασαν σημαντικοί λογοτέχνες, κυρίως στη Ζάκυνθο και την Κέρκυρα, οι περισσότεροι γύρω από τον εθνικό ποιητή Διονύσιο Σολωμό. Με το ποιητικό έργο τους ο Σολωμός και ο Ανδρέας Κάλβος, ο οποίος δεν επηρεάστηκε από το Σολωμό, ανανέωσαν την ελληνική ποίηση, εκφράζοντας το αναγεννητικό πνεύμα των χρόνων της επανάστασης και των

πρώτων μετεπαναστατικών δεκαετιών και ανοίγοντας το δρόμο για τη στενή επαφή της νεότερης ελληνικής ποίησης με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία (ιδίως την ιταλική).

Η τεχνοτροπία της επτανησιακής ποίησης διακρίνεται από την επίδραση του νεοκλασικισμού και του ρομαντισμού. Το κύριο αισθητικό αίτημα του κλασικισμού (17ος-18ος αι.) ήταν η σύνδεση της νεότερης ευρωπαϊκής λογοτεχνίας με τα πρότυπα και τις αξίες της κλασικής λογοτεχνίας. Αντίθετα, ο ρομαντισμός (πρώτο μισό του 19ου αι.) γενικά βασίστηκε στη ρήξη με το κλασικιστικό ιδεώδες, προβάλλοντας την ανάγκη απελευθέρωσης της φαντασίας και του συναισθήματος.

Οι περισσότεροι Επτανήσιοι ποιητές έγραψαν το έργο τους στη

δημοτική, ακολουθώντας το γλωσσικό παράδειγμα του Σολωμού (η πιο σημαντική εξαίρεση ποιητή που έγραψε σε λόγια γλώσσα είναι του Ανδρέα Κάλβου). Με τη σολωμική εκδοχή της ποιητικής γλώσσας, αναπτύχθηκε μια ομοιόμορφη δημοτική, αποκαθαρμένη από τα τοπικιστικά στοιχεία, η οποία δεν αποκλίνει από το λεξιλόγιο και τη μορφολογία της λαϊκής γλώσσας, αλλά και δεν αρνείται τον πλουτισμό της με επιλεγμένα στοιχεία της λόγιας γλώσσας. Λόγω της αισθητικής ποιότητας αλλά και της γλωσσικής οικειότητάς τους πολλά από τα επτανησιακά ποιητικά κείμενα κερδίζουν το ενδιαφέρον και συγκινούν το σημερινό αναγνώστη.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

ΕΙΣ ΠΑΡΓΑΝ

Στις έξι πρώτες στροφές από την ωδή «ΕΙΣ ΠΑΡΓΑΝ», που έγραψε ο Κάλβος με αφορμή την παράδοση της Πάργας (βλ. και το ομώνυμο δημοτικό τραγούδι), περιέχονται τα βασικά γνωρίσματα της καλβικής ποίησης: θέμα εμπνευσμένο από τους εθνικούς αγώνες, υψηλός τόνος, κλασική αισθητική, αρχαιοπρεπής γλώσσα και ρητορικά σχήματα. Η ωδή περιέχεται στη συλλογή Λύρα (1824) και ανθολογείται εδώ με την πρωτότυπη ορθογραφική της μορφή.

α´

Σοβαρόν, υψηλόν
δώσε τόνον, ω Λύρα·
λάβε αστραπήν, και ήθος
λάβε νοός, υμνούμεν
ένδοξον έργον.

β´

Διαπρεπή οι αθάνατοι*
έδωσαν των ανθρώπων
και ατίμητα δώρα·
αγάπην, αρετήν,
εύσπλαγχνον στήθος.*

γ´

Αλλά και φρενών πτέρωμα*·*

---

* οι αθάνατοι: οι θεοί

* εύσπλαγχνον στήθος: ευσπλαχνία,
πραότητα

* φρενών πτέρωμα: υψηλό
φρόνημα, φιλελευθερισμός

όπως, όταν η τύχη
εις τα κρημνά του βίου*
της αμάξης πλαγίαν
την ορμήν φέρη·

δ´

Ημείς, ως τας κλαγγάς*
εις τα σύννεφα αφίνει
ο μέγας αετός
και εις τα βαθέα λαγκάδια
αφρούς και βράχους·

ε´

Ομοίως υπερπετάξαντες,*
μακράν οπίσω ιδώμεν
την οργήν των τροχών

---

* κρημνά του βίου: οι δυσκολίες
της ζωής (μεταφορικά)

* κλαγγαί: κραυγές αετού

* υπερπετάξαντες: πετώντας ψηλά

από τυφλάς ηνίας*
διασυρομένων.*

ς´
Ως αγλαά* τοσαύτα
δώρα δοξολογούνται,
αλλά πολύ αγλαότερον
ο νους οπού αποφεύγει
την δουλωσύνην.

Κάλβος Ωδαί, Ίκαρος

---

* ηνία: χαλινάρια

* διασυρόμενα: παρασυρμένα

* αγλαά: λαμπρά

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Ποιο θεωρεί ο ποιητής πολυτιμότερο από τα δώρα που έδωσαν οι θεοί στους ανθρώπους; Αιτιολογήστε την εκτίμησή του.

2 Βρείτε την παρομοίωση και

αναφερθείτε: α) στα τρία χρονικά στάδια που περιγράφει, β) στις εικόνες που τη συνθέτουν, γ) στη σημασία της.

3 Ποιο πρόσωπο χρησιμοποιεί ο ποιητής και γιατί;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Χωριστείτε σε ομάδες και ερευνήστε ποια δώρα έδωσε ο θεός στον άνθρωπο, σύμφωνα με την αρχαία μυθολογία, το χριστιανισμό ή όποια άλλη θρησκευτική παράδοση γνωρίζετε. Πώς μπορεί να χρησιμοποιήσει ο άνθρωπος αυτά τα δώρα;

**Διονύσιος
Τσόκος,
Η φυγή από
την Πάργα**

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ελεύθεροι Πολιορκημένοι

Στο πρώτο απόσπασμα από το Β΄ Σχεδιάσμα της ποιητικής σύνθεσης του Διονύσιου Σολωμού Ελεύθεροι Πολιορκημένοι αποτυπώνεται η τραγική κατάσταση των κατοίκων και των υπερασπιστών του Μεσολογγίου, που υποφέρουν από την πείνα και την έλλειψη πολεμοφοδίων. Στο δεύτερο απόσπασμα, που υμνεί τη χαρά της φύσης τον Απρίλη, οι άνθρωποι απουσιάζουν. Στον τελευταίο μόνο στίχο δηλώνεται η δραματική αντίθεση ανάμεσα στην απόφαση των Μεσολογγιτών να θυσιαστούν και στην οργιαστική χαρά της ζωής, που κορυφώνεται δίπλα τους.

I

Άκρα του τάφου σιωπή
στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί,*
κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε·
στα μάτια η μάνα μνέει*
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός
παράμερα και κλαίει:
«Έρμο τουφέκι σκοτεινό,
τι σ' έχω 'γώ στο χέρι;
οπού συ μου 'γινες βαρύ
κι ο Αγαρηνός* το ξέρει».

II

Ο Απρίλης με τον Έρωτα
χορεύουν και γελούνε,

---

* σπυρί: σπόρος

* μνέει: ορκίζεται

* Αγαρηνός: μωαμεθανός

το σκουληκάκι βρίσκεται
σ' ώρα γλυκιά κι εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι όνειρο
στην ομορφιά και χάρη·
η μαύρη πέτρα ολόχρυση
και το ξερό χορτάρι.
Με χίλιες βρύσες χύνεται,
με χίλιες γλώσσες κρένει: *
«Όποιος πεθάνει σήμερα
χίλιες φορές πεθαίνει».

Δ. Σολωμός, *Ποιήματα και πεζά*,
Στιγμή

* κρένει: μιλάει

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Με ποια εκφραστικά μέσα δείχνει ο ποιητής τη δραματική κατάσταση στο πολιορκημένο Μεσολόγγι;

2 Στους δύο από τους έξι στίχους του αποσπάσματος ο ποιητής

αναφέρεται στη μάνα. Γιατί επιλέγει και πώς αντιμετωπίζει αυτό το πρόσωπο ο ποιητής;

3 Ποιο παράπονο εκφράζουν τα λόγια και τα δάκρυα του Σουλιώτη; Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί αυτή η εικόνα του πολεμιστή;

4 Στο δεύτερο απόσπασμα κυριαρχεί η δραματική αντίθεση ανάμεσα στη φύση και στον άνθρωπο. Τι δηλώνει η αντίθεση αυτή και πώς τη βιώνουν οι πολιορκημένοι του Μεσολογγίου;

5 Ποια στοιχεία της φύσης προβάλλονται και με ποια εκφραστικά μέσα τα παρουσιάζει ο ποιητής;

6 Ποιος εκφέρει τον τελευταίο στίχο «Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει»; Ποιο νόημα αποκτά αυτή η φωνή για τους πολιορκημένους;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ◆ Σε συνεργασία με τον καθηγητή της Ιστορίας, βρείτε ιστορικές πηγές με θέμα την κατάσταση που επικρατούσε στο Μεσολόγγι την εποχή της δεύτερης πολιορκίας του. Αναζητήστε επίσης αντιστοιχίες με τη δοκιμασία και την ψυχολογία των Ελεύθερων Πολιορκημένων του Σολωμού.
- ◆ Ακούστε μελοποιημένα αποσπάσματα από τους Ελεύθερους Πολιορκημένους. Συζητήστε με τον καθηγητή της Μουσικής σχετικά με τη μουσική απόδοση του ποιήματος.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ο Δήμος και το καριοφίλι του

Το ποίημα αυτό του Βαλαωρίτη αναφέρεται στη γνωστή από τα κλέφτικα δημοτικά τραγούδια συντροφική σχέση του πολεμιστή με τη φύση και το όπλο του. Ο Δήμος προαισθάνεται το τέλος του και ανακοινώνει στα παλικάρια του τις τελευταίες του επιθυμίες. Το ποίημα ανήκει στη συλλογή Μνημόσυνα (1857).

Εγέρασα, μωρές παιδιά.

Πενήντα χρόνους κλέφτης
τον ύπνο δεν εχόρτασα,
και τώρ' αποσταμένος*
θέλω να πάω να κοιμηθώ.

Εστέρεψ' η καρδιά μου.

---

* αποσταμένος: κουρασμένος

Βρύση το αίμα το 'χυσα,
σταλαματιά δε μένει.
∞ ∞

Θέλω να πάω να κοιμηθώ.
Κόψτε κλαρί απ' το λόγκο,*
να 'ναι χλωρό και δροσερό,
να 'ναι ανθούς γεμάτο,
και στρώστε το κρεβάτι μου
και βάλτε με να πέσω.
∞ ∞

Ποιος ξέρει απ' το μνήμα μου
τι δένδρο θα φυτρώσει!
Κι αν ξεφυτρώσει πλάτανος,
στον ίσκιο του αποκάτω
θα 'ρχονται τα κλεφτόπουλα
τ' άρματα να κρεμάνε,
να τραγουδούν τα νιάτα μου
και την παλικαριά μου.

---

* Λόγκος: δάσος με πυκνούς
θάμνους

Κι αν κυπαρίσσι όμορφο
και μαυροφορεμένο,
θα 'ρχονται τα κλεφτόπουλα
τα μήλα του να παίρνουν,
να πλένουν τες λαβωματιές,
το Δήμο να σχωράνε.

Έφαγ' η φλόγα τ' άρματα,
οι χρόνοι την ανδρειά μου.
Έρθε κι εμένα η ώρα μου.

Παιδιά μου, μη με κλάψτε.
Τ' ανδρειωμένου ο θάνατος
δίνει ζωή στη νιότη.

Σταθείτ' εδώ τριγύρω μου,
σταθείτ' εδώ σιμά μου,
τα μάτια να μου κλείσετε,
να πάρτε την ευχή μου.

Κι έν' από σας, το νιότερο,
ας ανεβεί τη ράχη,
ας πάρει το τουφέκι μου,
τ' άξο μου καριοφίλι,
κι ας μου το ρίξει τρεις φορές

και τρεις φορές ας σκούξει:*
«Ο γερο-Δήμος πέθανε,
ο γερο-Δήμος πάει».
Θ' αναστενάξ' η λαγκαδιά,
θα να βογκήξει ο βράχος,
θα βαργομήσουν* τα στοιχειά,
οι βρύσες θα θολώσουν
και τ' αγεράκι του βουνού,
οπού περνά δροσάτο,
θα ξεψυχήσει, θα σβηστεί,
θα ρίξει τα φτερά του,
για να μην πάρει τη βοή
άθελα και τη φέρει
και τηνε μάθει ο Όλυμπος
και την ακούσει ο Πίνδος
και λιώσουνε τα χιόνια τους
και ξεραθούν οι λόγκοι.
∞ ∞

---

* ας σκούξει: ας φωνάξει δυνατά

* θα βαργομήσουν: θα βαρυγκομήσουν, θα δυσφορήσουν

Τρέχα, παιδί μου, γλήγορα,
τρέχα ψηλά στη ράχη
και ρίξε το τουφέκι μου.

Στον ύπνο μου επάνω
θέλω για ύστερη φορά
ν' ακούσω τη βοή του.

Έτρεξε το κλεφτόπουλο,
σαν να 'τανε ζαρκάδι,
ψηλά στη ράχη του βουνού
και τρεις φορές φωνάζει:
«Ο γερο-Δήμος πέθανε,
ο γερο-Δήμος πάει».

Κι εκεί που αντιβοούσανε
οι βράχοι, τα λαγκάδια,
ρίχνει την πρώτη τουφεκιά,
κι έπειτα δευτερώνει.

Στην τρίτη, και την ύστερη,
τ' άξο το καριοφίλι
βροντά, μουγκρίζει σαν θεριό,
τα σωθικά του ανοίγει,
φεύγει απ' τα χέρια, σέρνεται

στο χύμα λαβωμένο,
πέφτει απ' του βράχου τον γκρεμό,
χάνεται, πάει, πάει.

∞ ∞

Άκουσ' ο Δήμος τη βοή
μες στον βαθύ τον ύπνο·
τ' αχνό του χείλι εγέλασε,
εσταύρωσε τα χέρια...

Ο γερο-Δήμος πέθανε,
ο γερο-Δήμος πάει.

∞ ∞

Τ' ανδρειωμένου η ψυχή,
του φοβερού του κλέφτη,
με τη βοή του τουφεκιού
στα σύγνεφ' απαντιέται,
αδερφικά αγκαλιάζονται,
χάνονται, σβηώνται,* πάνε.

∞ ∞

**A. Βαλαωρίτης, Ποιήματα και πεζά,
Ίκαρος**

---

* σβηώνται: σβήνουν

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Πώς περιγράφει ο Δήμος τη ζωή του και γιατί επιθυμεί το θάνατό του;

2 Σε ποια σημεία του κειμένου διαφαίνεται η στενή σχέση του πολεμιστή με το τουφέκι του; Αιτιολογήστε τη σχέση αυτή.

3 Σχολιάστε το στίχο «Τ' ανδρειωμένου ο θάνατος δίνει ζωή στη νιότη», συσχετίζοντας τη σημασία του με την επιθυμία του Δήμου να μείνει το τουφέκι του στο νεότερο κλεφτόπουλο.

4 Βρείτε μορφολογικές και σημασιολογικές απηχήσεις από το δημοτικό τραγούδι.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Σε συνεργασία με τον καθηγητή των Καλλιτεχνικών, βρείτε έργα που απεικονίζουν πολεμιστές με τα όπλα τους, συλλέξτε εικονογραφικό υλικό και οργανώστε στην τάξη σας μια έκθεση.

**Θεόδωρος Βρυζάκης,
*Το καρπούλι (λεπτομέρεια)***

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Ο κακός μαθητής

Η περιγραφή ανθρώπινων τύπων ανήκει στο γνωστό από τον 4ο αι. π.Χ. λογοτεχνικό είδος «χαρακτήρες». Ο Λασκαράτος άρχισε τη συγγραφή του αυτή γύρω στα 1880 και το 1886 εξέδωσε στην Κεφαλλονιά συγκεντρωμένους τους χαρακτήρες του με τον τίτλο Ιδού ο άνθρωπος. Στο βιβλίο αυτό συνεξετάζονται 126 ανθρώπινοι τύποι – χαρακτήρες, τους οποίους δημιούργησε ο Λασκαράτος, παρατηρώντας με σατιρική διάθεση τα ήθη και τις αντιλήψεις των συμπατριωτών του.

Εξαιρώ τον μαθητήν του Πανεπιστημίου. Τούτος υποθέτεται ενήλικος, και θαν έχει ακολούθως άλλη

γνώση, άλλη διαγωγή. Εννοώ δε τον μαθητήν των κατωτέρων εκπαιδευτηρίων.

Τούτος, ως επί το πλείστον, δεν εννοεί και δεν εκτιμά την αξίαν της μαθήσεως. Πηγαίνει στο σχολείον, επειδή εσυνήθισε έως από νήπιο να πηγαίνει· επειδή οι γονεείς του τότε θέλουνε να εξακολουθεί να πηγαίνει, και επειδή βλέπει που και τ' άλλα παιδιά πηγαίνουνε· αλλά στο σχολείον του γυρεύει κάθε άλλο, παρά να μάθει.

Η κλάση* δι' αυτόν είναι ένα είδος συνεταιρισμού, όπου εντός ολίγου και αυτός συνεταιρίζεται.* Και επειδή σ' εκείνην την ηλικία τα αισθήματα και τα φρονήματα λίγο

---

* κλάση: τάξη

* συνεταιρίζεται: συνεργάζεται με άλλους

διαφέρουν μεταξύ των συμμαθητών, δεν θ' αργήσουνε συμφωνούντες να εύρουνε πως οι εορτές, και κάθε άλλο που ελευθερώνει από την αηδία του μαθήματος, είναι ευτύχημα, και να συνομόνονται,* διά να υποχρεώνουνε τους καθηγητάς να εορτάζουνε.

Δεν φθάνει. Εντός του σχολαστικού* χρόνου τα εκπαιδευτήρια έχουνε διακοπές, κάποτε από πολλές ημέρες, και το καλοκαίρι μίαν από μήνες. Ο δε τοιούτος μαθητής, σ' όλες όσες διακοπές, δεν ανοίγει ποτέ βιβλίο.

Παρομοίως όταν ξημερώνει εορτή, δεν πιάνει μήτε τότε βιβλίο. Και πραγματικώς, τι νόημα ήθελ'

---

* συνομόνονται: συνωμοτούν

* σχολαστικός: σχολικός, ιδιωματική λέξη

έχει η σπουδή του εκείνην την βραδιά, αφού σκοπός της σπουδής του δεν είναι η προκοπή του, αλλά το να μπορέσει να πει το μάθημα, και μάθημα την ακόλουθην ημέρα δεν είναι;

Επειδή δε, πηγαίνοντας εις το σχολείον, μόνος του σκοπός είναι να πει το μάθημα και αν δυνατόν να περάσει, κάθε απάτη προς τον καθηγητήν του είναι χρήσιμη, και τη μεταχειρίζεται προθύμως.

Εις δε τες προετοιμασίες του διά τες εξέτασες της χρονιάς, ο κακός μαθητής, αντί να βαλθεί να συνάξει με τον νουν του όλες τες γνώσεις, οπού εις τον σχολαστικόν χρόνον απόχτησε, και ναν τες οικειοποιήσει στον εαυτόν του διά της επανειλημμένης μελέτης, ετοιμάζει μόνον καλά κακά τα μέρη εκείνα, που σε κάθε βιβλίο νομίζει πιθανόν

να εξετασθεί· και καλεί διά την στιγμήν της εξετάσεως μαθητάδες φίλους του, οι οποίοι στεκόμενοι οπίσωθέ του τον βοηθούν κρυφά στες απόκρισες.

**Γεώργιος Ιακωβίδης,
*Παιδική συναυλία***

Με τούτον τον τρόπον ο τοιούτος μαθητής ελπίζει να περάσει. Αν δε αποτύχει, οι καθηγηταί τον αδικήσανε!

Αλλ' ο τοιούτος μαθητής αξαίνει* αμαθής. Και όταν εις ανδρικήν ηλικίαν, είναι ανίκανος και ανάξιος διά κάθε εργασίαν. Συγκαταλογίζεται* με τους χυδαίους* και δεν έχει να προσμείνει παρά την αψηφισίαν* των συμπολιτών του.

Α. Λασκαράτος, *Ιδού ο άνθρωπος,*
Ερμής

-
- * αξαίνει: μεγαλώνει
  - * συγκαταλογίζεται: συναριθμείται
  - * χυδαίοι: εδώ οι αγράμματοι, ανυπόληπτοι
  - * αψηφισία: περιφρόνηση, ανυποληψία

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1 Πώς αντιμετωπίζει το σχολείο ο κακός μαθητής και πώς

αντιλαμβάνεται τη μαθητική ιδιότητά του;

2 Με ποιους τρόπους ο κακός μαθητής προσπαθεί να ξεγελάσει τους καθηγητές και να «περάσει» τις εξετάσεις;

3 Ποιες συνέπειες θεωρεί ο Λασκαράτος ότι έχει η ελλιπής παιδεία για το μαθητή;

4 Εντοπίστε τα σημεία του κειμένου στα οποία φαίνεται ο σατιρικός χαρακτήρας του και αιτιολογήστε την απάντησή σας.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Γράψτε ένα σύντομο κείμενο με σκοπό να περιγράψετε τη γενική εικόνα της τάξης σας σχετικά με την επίδοση και τη συμπεριφορά των μαθητών.

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

Λήθη

Το ποίημα είναι σονέτο και δημοσιεύτηκε το 1899. Ο Μαβίλης καλοτυχίζει τους νεκρούς, γιατί έχουν πει το νερό της λησμονιάς και δε θυμούνται τα βάσανα της επίγειας ζωής. Παράλληλα τους συγκρίνει με τους ζωντανούς που υποφέρουν, επειδή δεν μπορούν να λησμονήσουν τα αγαπημένα τους πρόσωπα.

Καλότυχοι οι νεκροί,
που λησμονάνε
την πικρία της ζωής.
Όντας βυθίσει
ο ήλιος και το σούρουπο*
ακλουθήσει,

---

* σούρουπο: λυκόφως, δύση
του ήλιου

μην τους κλαις, ο καημός σου
όσος και να 'ναι!

Τέτοιαν ώρα οι ψυχές
διψούν και πάνε
στης Λησμονιάς την κρουστα-
λένια βρύση·
μα βούρκος* το νεράκι
θα μαυρίσει,
α στάξει γι' αυτές δάκρυ,
όθε αγαπάνε.

Κι αν πιουν θολό νερό,
ξαναθυμούνται,
διαβαίνοντας
λιβάδι' απ' ασφοδίλι,*
πόνους παλιούς,
που μέσα τους κοιμούνται.

---

* βούρκος: στάσιμο νερό

* λιβάδι' απ' ασφοδίλι: μυθολογικός
τόπος, όπου ηρεμούν οι νεκροί

Α δεν μπορείς παρά
να κλαις το δείλι,*
τους ζωντανούς τα μάτια σου
ας θρηνήσουν
θέλουν – μα δε βολεί*
να λησμονήσουν.

Λ. Μαβίλης, *Τα ποιήματα*,
Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη

---

* δείλι: δειλινό

* δε βολεί: δεν μπορούν

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1 Γιατί καλοτυχίζει τους νεκρούς ο ποιητής, ενώ θεωρεί αξιοθρήνητους τους ζωντανούς;

2 Ποια μυθολογικά στοιχεία και λαϊκές δοξασίες για τους νεκρούς

και τον Κάτω Κόσμο συναντάμε στο ποίημα;

3 Ποια αφηγηματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί ο ποιητής, όταν αναφέρεται στους νεκρούς και στους ζωντανούς; Σε ποια από τις δύο κατηγορίες δίνει περισσότερη έμφαση και γιατί;

4 Βρείτε τους υποθετικούς λόγους του κειμένου και εξηγήστε το περιεχόμενό τους.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Βρείτε στοιχεία για τη ζωτική σημασία του νερού (Βιολογία, Γεωγραφία) και αναζητήστε διάφορους συμβολισμούς του (μύθους, λαϊκές παραδόσεις, λογοτεχνικά κείμενα). Ποιες από τις παραπάνω χρήσεις του νερού πιστεύετε ότι συνδέονται

**περισσότερο με την ειδική σημασία
που αποκτά το νερό της λησμονιάς
στο ποίημα του Μαβίλη;**

**Μάριος Σπηλιόπουλος,
*Μνήμης φυλάκιο***

ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΡΟΜΑΝΤΙΚΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

**Ιάκωβος Ρίζος,
Στην τανάτσα ή αθηναϊκή βραδιά**

Ο ρομαντισμός είναι ένα ευρύ και σύνθετο πλέγμα καλλιτεχνικών αναζητήσεων που παρουσιάζεται στα τέλη του 18ου αι. και κυριαρχεί στην πνευματική ζωή του 19ου αι. σε ολόκληρη την Ευρώπη. Σε επίπεδο ποιητικής, οι ρομαντικοί εκδηλώνουν αδιαφορία για τους κανόνες και τις συμβάσεις της σύνθεσης, διεκδικώντας ελευθερία στην

επιλογή θεμάτων και μορφών. Η φαντασία, η ευαισθησία, η πρωτοτυπία, η υπέρβαση των ορίων, η ανίχνευση του μεταφυσικού και η εκμυστήρευση έντονων πόθων και παθών παίρνουν τη θέση της μετριοπάθειας, της επιμελημένης έκφρασης και της λογικής, ενώ η φύση, η μυθολογία, η εθνική και τοπική ιστορία αποτελούν τα προσφιλέστερά τους θέματα. Οι ρομαντικοί προβάλλουν το εγώ ως υπέρτατο εκφραστή αυτού του κόσμου. Κύριο χαρακτηριστικό τους η διχασμένη τους συνείδηση ανάμεσα στην οξεία κοινωνική κριτική και τη μελαγχολική αποξένωση, ανάμεσα στη σύμπραξη με τα επαναστατικά κινήματα της εποχής και στην ανία, που οδηγεί στην εξιδανίκευση του πρόωρου θανάτου.

Στοιχεία και θέματα από το κλίμα του ευρωπαϊκού ρομαντισμού απαντούν συχνά στο έργο των ποιητών της πρώτης αθηναϊκής (ή φαναριώτικης) σχολής, τα χρονικά όρια της οποίας ορίζονται από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως τα 1880. Ωστόσο, και παρά τις σποραδικές εμφανίσεις βυρωνικών εξάρσεων, ο αθηναϊκός ρομαντισμός χαρακτηρίζεται εξ αρχής από την επιδίωξη μορφικής επιμέλειας και θεματικής ευπρέπειας τόσο, ώστε από πολλές απόψεις να μοιάζει συγγενέστερος προς την ποιητική του νεοκλασικισμού ή, όπως έχει υποστηριχτεί, να αποτελεί μια ιδιαίτερη «τοπική» εκδοχή ρομαντικού νεοκλασικισμού. Στο χώρο της πεζογραφίας παράγονται έργα, τα οποία, παρά την περιορισμένη απήχηση που πολλά από αυτά

***είχαν στην εποχή τους, σήμερα
προσελκύουν μεγαλύτερο
ενδιαφέρον από την αντίστοιχη
ποιητική παραγωγή.***

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Ο επιστάτης των εθνικών οικοδομών επί Ι. Καποδίστρια

Το σατιρικό ποίημα του Αλέξανδρου Σούτσου τοποθετείται χρονικά, όπως σημειώνεται στον τίτλο της πρώτης έκδοσης, το Μάιο του 1831 και φανερώνει τον τρόπο με τον οποίο η ρομαντική ποίηση παρεμβαίνει στην πολιτική και κοινωνική επικαιρότητα της εποχής της.

Φοίνικες* και ταλαράκια
το πουγκί μου κουδουνίζει,
και το στόμα μου σαμπάνιες
και ρυζόγαλο μυρίζει·
χαιρετάτε με με σέβας,
με βαθύν προσκυνισμόν·

---

* φοίνικες: νομίσματα του Καποδίστρια

επιστάτης, κύριοί μου,
έγινα οικοδομών.
Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει* καλά.

Έκτακτε Διοικητή μου,
πόσα γρόσια* θησαυρίζεις;
Όσα παίρνω σ' ένα μήνα
σ' ένα χρόνο τα κερδίζεις;
Έκτακτα τον μήνα παίρνεις
εσύ χίλια... κι ας να μη!
Εγώ παίρνω τρεις χιλιάδες
εις την κάθε πιθαμή.
Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει καλά.

Η αυτού Πανεξοχότης*

---

* πάγει: πηγαίνει, πάει

* γρόσια: τουρκικά νομίσματα

* Η αυτού Πανεξοχότης:
ο Καποδίστριας

μ' αγκαλιάζει κάθε μέρα.
Μα ρημάζω* το Ταμείον;
Αλλού βλέπει, βρέχει πέρα,
φθάνει μόνον, πουρνό* βράδυ,
να τον λέγω εις τ' αυτί
τι φρονεί ο ένας κι άλλος
και τι δρόμο περπατεί.
Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει καλά.

Σήμερον το Ναύπλιόν μας
η πρωτεύουσά μας είναι·
αύριο θα είναι, λέγουν,
αι περίφημαι Αθήναι.
Τότε, γρόσια μιλιούνια*
τότε δα θα ξοδευθούν,
και πατόκορφ' απ' εμένα
αι Αθήναι θα κτισθούν.

---

* ρημάζω: ληστεύω

* πουρνό: πρωί

* μιλιούνια: εκατομμύρια

Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει καλά.

Κριματίζει* όποιος λέγει
πως εγώ μισώ τα φώτα*
τα σχολεία, στην τιμή μου,
τ' αγαπώ απ' όλα πρώτα·
και πολλές φορές λαχαίνει
στ' όνειρό μου να ιδώ
πως οικοδομώ Μουσεία,
κι απ' το στρώμα τραγουδώ:
Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει καλά.

Με κολνούνε* οι γυναίκες
και γλυκές ματιές με ρίχνουν·
μ' όλες μου τες άσπρες τρίχες

---

* κριματίζει: αμαρτάνει

* τα φώτα: γνώσεις, παιδεία

* με κολνούνε: μου κολλούν,
με φλερτάρουν

πως μ' ορέγονται* με δείχνουν·
γαμβρός είμαι όπου πάγω,
κι εις το κάθε σπιτικό
ταπεινότατες προτάσεις
υπανδρείας αγρικώ.*
Τερερέμ, λαλά, λαλά·
η δουλειά πάγει καλά.
∞ ∞

Λ. Πολίτη, *Ποιητική Ανθολογία*,
τόμ. 4, Δωδώνη

Ηλίας Κουμετάκης,
Η Ακαδημία της Αθήνας

---

* μ' ορέγονται: με θέλουν

* αγρικώ: ακούω

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Πώς παρουσιάζεται η σχέση Καποδίστρια – επιστάτη;
- 2** Ποια πλεονεκτήματα έχει εξασφαλίσει για τον εαυτό του και για την κοινωνική του θέση ο επιστάτης; Ποιες προβλέψεις κάνει για το μέλλον του;
- 3** Σε ποια σημεία του κειμένου διακρίνεται ειρωνεία; Ποιος και πώς τη χρησιμοποιεί;
- 4** Ο επιστάτης επαναλαμβάνει διαρκώς το αυτοσχέδιο τραγουδάκι του. Πώς ερμηνεύετε το περιεχόμενό του και τι νομίζετε ότι θέλει να δείξει με την επανάληψη αυτή ο ποιητής;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- ◆ Στο ποίημα είναι έκδηλη η αντιπο-

**Λιτευτική στάση του Αλ. Σούτσου.
Σε συνεργασία με τον καθηγητή της
Ιστορίας, βρείτε ιστορικές πηγές και
συζητήστε σχετικά με τη δημοσιο-
νομική πολιτική του Καποδίστρια,
με σκοπό να σχηματίσετε μια πλη-
ρέστερη εικόνα για τη στάση και το
ήθος του Κυβερνήτη. Συγκρίνετε
αυτή την εικόνα με την καταγγελ-
τική για τον Καποδίστρια τρίτη
στροφή του ποιήματος.**

**Διονύσιος Τσόκος,
*Η δολοφονία του Καποδίστρια***

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Η χαρά

Από τα νεανικά ποιήματα του Βασιλειάδη «Η χαρά» (εκδόθηκε το 1866, όταν ο ποιητής ήταν 22 ετών) αναφέρεται με ανάλαφρη διάθεση στις ωραίες στιγμές της νεότητας αλλά και στη μικρή διάρκεια της χαράς.

Είναι* ώραι, στιγμή Παραδείσου,
ότε φάσματα* παύουν θολά
και τα πάντα θεάται* καλά
η ψυχή σου.

Φεύγει τότε ο νους και η κρίσις·

---

* είναι: υπάρχουν

* φάσματα: οράματα, φαντάσματα

* θεάται: βλέπει

η καρδία γλυκύθυμος* ζει
και μ' αυτήν εορτάζει μαζί
όλ' η Φύσις.

Πλημμυρίς αισθημάτων ωραίων
αναπάλλει* το στήθος γλυκύ
και καλείσαι και είσαι εκεί,
Ανακρέων.*

Η νεότης λαμπρά σε ποτίζει
θείον νέκταρ αφάτου* χαράς

---

* γλυκύθυμος: με χαρούμενα
αισθήματα

* αναπάλλει: δονείται

* Ανακρέων: λυρικός ποιητής (μέσα
του 6ου αι. π.Χ.)

* άφατος: ανείπωτος

και των πόθων ευώδης* βορράς
παιανίζει.*

Η ψυχή αναλύετ' εις μύρον,*
και θανάτους, θεούς λησμονείς
και μεθύσκεις εντός ηδονής
ως ονείρων.

Σταματά η ζωή παραφόρως
ευθυμούσα φαιδρά, ως ευρών
σταματά πρόσχαρης θησαυρόν
οδοιπόρος.

Πλην, πριν έτι* καλώς εννοήσω
ότι έχαιρον, φεύγ' η χαρά!

---

* ευώδης: ευωδιαστός,
μοσχομυριστός

* παιανίζει: ψέλνει θριαμβικούς
ύμνους (παιάνες)

* μύρον: ευωδιά

* έτι: ακόμη

Φευ! καθώς αστραπή τις περά...*
Πώς θα ζήσω;

Η χαρά μας εδώ η βραχεία
αντανάκλασις είναι αυτής,
ην συ άνω, Θεέ μου, κρατείς;
Φαντασία...

Την χαράν – θεωρώ ειρωνείαν·
μετά μέλιτος γεύσιν πολλήν
τα λοιπά ανευρίσκεις χολήν*
και ανίαν.

Λ. Πολίτη, *Ποιητική Ανθολογία*,
τόμ. 4, Δωδώνη

---

* περά: περνά, διέρχεται

* χολή: πίκρα

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1** Πώς ορίζεται και πώς εκδηλώνεται το αίσθημα της χαράς στο ποίημα;
- 2** Γιατί ο ποιητής θεωρεί τη χαρά ειρωνεία και πώς χαρακτηρίζεται το αντίθετο της χαράς στο ποίημα;
- 3** Γιατί πιστεύετε ότι ο ποιητής επικεντρώνεται στην περιγραφή των στιγμών που είναι σπάνιες και διαρκούν ελάχιστα, και όχι εκείνων που –όπως ο ίδιος διαπιστώνει– κυριαρχούν στη ζωή του ανθρώπου;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- ◆ Δείτε την πλούσια συλλογή από έργα του Άγγλου ρομαντικού ζωγράφου J.M.W. Turner (1775-1851) στο διαδίκτυο, στις σελίδες της Tate Gallery

(<http://www.tate.org.uk>), της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου (<http://www.nationalgallery.org.uk>) και του Διαδικτυακού Μουσείου στο Παρίσι (<http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/turner>). Εντοπίστε τους πίνακες που, κατά τη γνώμη σας, αποδί-δουν ακριβέστερα τα συναισθήματα που μεταφέρει το ποίημα του Βασιλειάδη και αιτιολογήστε τη μεταξύ τους σύνδεση.

Γκολφίνος, *Μικρός κηπουρός – καλοκαίρι στο Βέλο*

ΣΑΜΙΟΥΕΛ Τ. ΚΟΛΕΡΙΤΖ

Δουλειά χωρίς ελπίδα

Γραμμένο στις 21 Φεβρουαρίου του 1825, όπως δηλώνει ο υπότιτλος του πρωτοτύπου, το ποίημα του Κόλεριτζ εκφράζει με χαρακτηριστικό τρόπο ορισμένες από τις κυριότερες όψεις της ρομαντικής διάθεσης, όπως είναι η μυθοποίηση του εγώ, η αποξένωση, η ανία κ.ά.

Όλα δουλεύουν στην πλάση.

Για δεξ: τα μελίτσια βουίζουν,
απ' τις φωλιές τους οι σάλιαγκοι*
βγήκαν στρουθιά* φτερουγίζουν.
Και να που κι ο γέρος χειμώνας
κι αυτός στο γαλάζιο του απείρου

---

* σάλιαγκοι: σαλιγκάρια

* στρουθιά: σπουργίτια

έχει στα μάτια του, κάτι
σαν φως ανοιξιιάτικου ονείρου.
Μόνος εγώ μέσα σ' όλα
με δίχως δουλειά τριγυρνάω,
κι ούτ' αγαπώ, κι ούτε μέλι τρυγώ,
κι ούτε πια τραγουδάω.

Κι όμως γνωρίζω κάτι άγνωστους
όχτους* που αμάραντ'* ανθίζουν,
ξέρω κρυμμένες πηγές που
το νέκταρ σε ρυάκια σκορπίζουν.
Για άλλους αμάραντ', αλίμονο
γι' άλλους αν θέλετ' ανθίστε·
όχι! για με μην ανθίστε.
Μακριά μου ρυάκια κυλήστε·
μ' έν' αστεφάνωτο μέτωπο φεύγω,
με χείλη φρυγμένα,*

---

* όχτοι: όχθες

* αμάραντα: φυτά που δε
μαραίνονται

* φρυγμένα: κατάξερα

κι αν με ρωτάς ποιος με πνίγει
καημός, άκου τούτο από μένα:
δίχως ελπίδα η δουλειά νέκταρ
μέσα σε κόσκινο χύνει,
και δίχως κάποιο σκοπό
η ελπίδα δε ζει μήτ' εκείνη.
∞ ∞

μτφρ. Λάμπρος Πορφύρας
*Ανθολογία της ευρωπαϊκής
και αμερικανικής ποιήσεως,*
επιμέλεια Κλ. Β. Παράσχος,
Συμεωνίδης

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Πώς σχετίζεται ο αφηγητής με τη φύση/πλάση που τον περιβάλλει; Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συναισθηματική του διάθεση και σε ποια κατάσταση της φύσης νομίζετε ότι αυτή ανταποκρίνεται;

2 Τι σημαίνει η έννοια «δουλειά» στο ποίημα; Ποια ακριβώς είναι η «δουλειά» του αφηγητή;

3 Τι συμβολίζουν οι «άγνωστοι όχθοι» και οι «κρυμμένες πηγές»; Γιατί ο αφηγητής τα αποδιώχνει, αν και τα «γνωρίζει»;

4 Τι σημαίνουν οι φράσεις «αστεφάνωτο μέτωπο» και «χείλη φρυγμένα»; Τι δηλώνουν για τον αφηγητή;

5 Εξηγήστε το τελευταίο δίστιχο του ποιήματος και αιτιολογήστε γιατί αρνείται να «δουλέψει» ο αφηγητής.

6 Δείτε την ειδική ιστοσελίδα που έχει δημιουργηθεί για το συγκεκριμένο ποίημα του Κόλεριτζ στο διαδίκτυο, από φοιτητές του Πανεπιστημίου του Μαϊάμι, στην ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://www.orgs.muohio.edu/anthologies/bijou/sonnheim/welcome.htm>.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Εξετάστε την έννοια της εργασίας στη φύση (Φυσική, Βιολογία) και στην κοινωνική ζωή (Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Επαγγελματικός Προσανατολισμός), με σκοπό να αιτιολογήσετε την αναγκαιότητα ή μη της εργασίας για τη συνέχιση της ζωής.

Σάμιουελ Τ. Κόλεριτζ (1772-1834)

Άγγλος ρομαντικός ποιητής και κριτικός της λογοτεχνίας. Ως φοιτητής στο Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ εμπνεύστηκε, μαζί με το Ρόμπερτ Σάουθεϋ, το ουτοπικό

ιδεώδες της Παντισοκρατίας, το οποίο σχεδίαζαν να εφαρμόσουν με την ίδρυση μιας κοινοβιακής κοινότητας στην Αμερική. Η δημοσίευση των *Ποιημάτων* του (1797) και κυρίως, σε συνεργασία με το Γουίλιαμ Γουέρντσγουερθ, της συλλογής *Λυρικές Μπαλάντες* (1798) κατοχύρωσε από νωρίς τη φήμη του ως κορυφαίου εκπροσώπου του ευρωπαϊκού ρομαντισμού, ενώ το κριτικό του κύρος θεμελιώθηκε με την έκδοση της *Λογοτεχνικής Βιογραφίας* το 1817.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Ο ζωγράφος

Ο ζωγράφος το δεύτερο μυθιστόρημα του γεωπόνου Γρ. Παλαιολόγου (1794-1844), εκδόθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1842. Το έργο, ένα από τα καλύτερα δείγματα της πεζογραφίας των μέσων του 19ου αι., παρουσιάζει με σατιρική και κριτική διάθεση τις παρατηρήσεις και εμπειρίες του νεαρού Φιλάρτου, ο οποίος έρχεται από την επαρχία για να σταδιοδρομήσει στην Αθήνα του 1837, τρία μόλις χρόνια ύστερα από την ανακήρυξη της πόλης των 20.000 περίπου κατοίκων σε πρωτεύουσα του ελληνικού βασιλείου. Το απόσπασμα που επιλέξαμε παρουσιάζει το μονόλογο της σαραντάχρονης

εξαδέλφης του Φιλάρετου, Σεβαστής, η οποία είχε πρόσφατα χηρεύσει, ένα μήνα μετά το γάμο της με τον ηλικιωμένο Καραμπουγιουκλή-Μελανομυστακίδη.

Η Σεβαστή, παρηκολουθημένη από τα κυνάρια* της, ώρμησεν επάνω μου και εφήρμοσεν εις τας παρειάς* μου μισήν δωδεκάδα παχέων φιλημάτων, πριν ακόμη συνέλθω από τον τρόμον, τον οποίον μοι επροξένησεν ο πλησιασμός αυτού του γελοιογραφικώς ενδεδυμένου και καταφχιασιδωμένου γραϊδίου. Παρατηρήσασα δε την έκπληξίν μου, δεν μ' εγνώρισες, λέγει, ως φαίνεται, εξάδελφε· έχεις δίκαιον· είναι τόσοι χρόνοι αφού

---

* κυνάρια: σκυλάκια

* παρειά: μάγουλο

δεν μας είδες· αι γυναίκες γηράσκουν... μεγαλύνουν θα ειπώ ογλήγορα, μάλιστα όταν υποφέρουν τόσα βάσανα, καθώς εγώ. Το ηξεύρεις ότι εντός ενός μηνός υπανδρεύθην και εχήρευσα; Α! ο μακαρίτης δεν ήτον άνθρωπος διά να ζήση πολύν καιρόν με γυναίκα· αλλά τι να κάμης την υπερηφάνειαν της μητρός μου και την φιλαργυρίαν του ανήρ της. Να μη φθάση μία νέα να χάση τον πατέρα της· εάν έζη ο παπάκας μου, ήθελα προ πολλού υπανδρευθή και ήθελα είμαι από τας μετρημένας* αρχόντισσας. Πταίω όμως και εγώ ολίγον διότι όταν ήμην νέα, δηλαδή νεωτέρα, δεν με ήρεσκον εύκολα οι άνδρες· όθεν επί τέλους απεφάσισα

---

* από τας μετρημένας: από τις λίγες

να συζευχθώ τον Κύριον Μελανομουστακίδη, ο οποίος τρεις φορές έπεσε να πνιγή εξαιτίας μου.

- Πώς τον ωνομάσετε;

- Μελανομουστακίδη θα ειπή υιός του Μαυρομουστακά, και μετεφράσθη από το τουρκικόν καραμπουγιουκλής· ούτως ωνομάζετο ο μακαρίτης εις την πατρίδα του, τας Κυδωνίας. Είχε προκοπήν πολλήν και ευαισθησίαν αλλ' ήτον πάρα πολύ ώριμος, και δεν εσυμβιβάζοντο αι θερμοκρασΐαι μας, δηλαδή αι ιδιοσυγκρασΐαι μας. Εγώ όμως κατά χρέος τον ηγάπων, και τον ελυπήθην πολύ, όταν απέθανεν· υγείαν έχεις ελαφριάν! (αντί του γαΐαν έχεις ελαφράν).

Ειπέ με, πότε ήλθες; Τι γίνεται ο πατήρ σου; Δεν θα έλθη και αυτός

να λάβη κανέν υπουργήμα;* Δεν
ταιριάζει διόλου εις εξάδελφον
Συμβούλου της Επικρατείας να
καταγίνεται με άροτρας και βοός.
Όταν γίνεται τις πίτυρον, τον τρώ-
γουν οι χοίροι, καθώς λέγει η μαμά
μου. Ελπίζω ότι η ευγενεία σου θα
έμβης πλέον εις τα πολιτικά και θα
σ' έχωμεν εις την Πρωτεύουσαν.
Ημείς εδώ διασκεδάζομεν a
merveille (θαυμάσια): χοροί εις την
αυλήν, κονσέρτα, δηλαδή αρμονίαι
εις τας πρεσβείας, κωμωδία εις το
παλάτι, συναναστροφαί εκλεκταί,
μετ' ολίγον θέατρον, ζωή θαυμασία!

Αμή, δεν θα με φιλήσης και συ,
εξάδελφε; Τώρα δεν είμεθα εις τον
πρωτινόν καιρόν. Οι εξάδελφοι και
αι εξαδέλφαι μέχρι τρίτου βαθμού,

---

* υπουργήμα: δημόσιο αξίωμα,
ανώτερη θέση

κατ' ευθείαν και πλαγίαν γραμμήν,
ημπορούν να φιληθούν σήμερα
εξαίρετα, χωρίς να παρεξηγηθή.
Αυτό είναι μάλιστα *de bon ton*.* Η
επανάστασις, εάν δεν μας έκαμεν
άλλο καλόν, μας εξεσκούριασεν
ολίγον. Σήμερα οι νέοι ημπορούν
sans facon* ν' αυλίζουν* τας νέας,
όταν δηλαδή έχουν σκοπόν
νόμιμον, διά να σπουδάση και να
γνωρίση ο εις τον χαρακτήρα του
άλλου. Όχι καθώς εις τον καιρόν
μου, ότε δεν άφηναν οι γονείς τον
γαμβρόν να ομιλήση κατ' ιδίαν την
νύμφην, παρά μετά τον γάμον.
Σήμερα ο αρραβωνιαστικός

---

* de bon ton: καλόγουστο

* sans facon: χωρίς να τηρούν
τους τύπους

* αυλίζω: φλερτάρω, κάνω κόρτε
(ξενισμός)

εβγάλλει **brazzo*** την αρραβωνιαστικήν του εις τον περίπατον, την διασκεδάζει κατ' ιδίαν με την άμαξαν, την υπάγει εις το θέατρον. Αι γυναίκες, εν γένει, δεν βλέπουν τους άνδρας καθώς πρώτα από τα καφάσια,* ως αι Οθωμανίδες και αι Αρμένισσαι. Συνομιλούν, συναναστρέφονται, συμπαίζουν, συνδιασκεδάζουν τα δύο γένη, πλασθέντα το εν διά το άλλο, καθώς λέγει ο αδελφός μου.

Ωραίον πράγμα είναι η ελευθερία. Ο Θεός αναπαύσαι την ψυχήν του, όστις την εφεύρε! Τώρα μάλιστα λέγουν ότι θα χειροτονηθούν

---

* **brazzo**: αγκαζέ

* **καφάσια**: καφασωτά, ξύλινες δικτυωτές καλύπτρες παραθύρων

Κόμητες, Μαρκέζοι* και Πρίγκιπες
Ελληνικοί. Τι ευχαρίστησις να είναι
τινάς Πριγκιπέσα της Κορίνθου,
χάριν λόγου, ή Κοντέσα του
Άργους· ας είναι δα και Βαρωνέσα
της Τριπολιτσάς, ή και Μαρκέζα της
Καρίταινας. Ζήτω η ελευθερία! Εγώ
δεν μεταῦπανδρεύομαι, πριν γίνουν
αι νέαι αύται χειροτονίαι· διότι
καθείς έχει την φιλοτιμίαν του·
ελπίζω δε ότι θα προτιμηθούν οι
καταγόμενοι από ευγενείς και δεν
θα δώσουν τους τίτλους τούτους,
απλώς και ως έτυχεν, εις πλοιάρ-
χους, στρατιωτικούς και εμπόρους.

Ηξεύρεις ότι ο πατήρ μου είναι
μέγας και πολύς; Ο Βασιλεύς τον
έχει εις φρικτήν υπόληψιν·

---

* Μαρκέζος, Μαρκέζα: Μαρκήσιος,
Μαρκησία

**Περικλής Πανταζής,
*Κυρία στον καθρέφτη με βεντάλια***

**τον προσκαλεί συχνά εις το γεύμα,
και με αυτόν περισσότερον συνομι-
λεί εις τους χορούς. Η Βασίλισσα
πάλιν τον ερωτά πάντοτε περί της
υγείας μας· διότι ηξεύρει ότι η
μήτηρ της μήτηρ μου είχε πατήρ
Πρίγκιπον. Αυτάς τας ημέρας θα
λάβωμεν επιμίσθιον και σταυρόν.**

Το Ἵψος του* το υπεσχέθη με το μεγαλειότατον στόμα του, όταν ο πατήρ μου τον επίασεν από τον βραχίων, διά να τον ανεβάση εις την άμαξαν εξερχόμενον από το Συμβούλιον. Ἰδρωσεν ο θείος σου, έως να καταπείση τους άλλους Συμβούλους να παραδεχθούν τον νόμον. Ἐχομεν μερικούς από αυτούς, όπου δεν γνωρίζουν από το εν ως τα δύο, και θέλουν και αυτοί per dio* να τους πληρώση το Κράτος του* το ενοίκιον, καθώς ημάς. «Ἴσια κεράτσα παπαδιά, ἴσια κεράτσα ράφταινα». Δεν ηξεύρεις πόσον καλός είναι ο Βασιλεύς μας· χορεύει και χαιρετά ως άγγελος· δεν θέλει καμίαν Κυρίαν

---

* Το Ἵψος του, το Κράτος του:
Η Αυτού Υψηλότης (ξενισμοί)

* per dio: στο όνομα του θεού

να παραπονέση· όλας τας ομιλεί
και με όλας σχεδόν χορεύει· σχεδόν
λέγω, διότι εγώ δεν έλαβα αυτήν
την τιμήν ακόμη, αν και πολλάκις μ'
εζήτησεν αλλ' ο Ευταξίας* με φθονεί
και τον παρουσιάζει τας ευνοουμέ-
νας του. Ας είναι· εγώ τον Βασιλέα
μας, καθώς όλοι οι Έλληνες, τον
σέβομαι και τον αγαπώ πολύ, και
μακαρίζω την τύχην της Βασίλισσας.

Δεν είναι εύμορφα τα σκυλάκια
μου, εξάδελφε; Ηξεύρουν πολλές
τέχνας. ονομάζονται Αμούρ και
Βενιούς· εγώ τα έδωκα αυτά τα
ονόματα· είναι γαλλικά: το ένα θα
ειπή Έρωτας και το άλλο Αφροδίτη.
Εγώ έμαθα προπέρυσι τα Γαλλικά
και τα Ιταλικά. Τι ωραία γλώσσα
και ήμεροι! καθώς και τα έθνη των.

---

* ο Ευταξίας: ο επιμελητής της
τάξης στο χορό

Ως και τα ρήματά των αρχίζουν από το *aimer** και *amare*,* ενώ το εδικόν μας τύπτω, τύπτεις, τύπτει αγριεύει τον άνθρωπον. Κι ενώ εκείνοι με την αγάπην μανθάνουν τα γράμματα, ημείς με τους δαρμούς, καθώς ο πρώτος διδάσκαλός μου, όστις, ζητών να βάλη εις πράξιν το ρήμα επί της πλάτης μου, μ' αηδίασεν από τα Ελληνικά και, εξ αιτίας του, έμεινα μέχρι προ ολίγου τυφλή.

Τώρα όμως άνοιξα καλά τα μάτια μου. Γνωρίζω προς τούτοις την ιστορίαν, την γεωγραφίαν και την μυθολογίαν, η οποία έχει παράξενα και αστεία πράγματα. Εκείνος ο Δίας δεν υποφέρεται· πόσα φαρμάκια επότισε την αθλίαν Ήραν!

---

* aimer, amare: αγαπώ (γαλλικά, λατινικά)

Να ἤμην εἰς τὸν τόπον τῆς, ἤθελα
χωρίσει ἢ φονεύσει τοιοῦτον ἀπι-
στον σύζυγον. Θα εἰπῆς ὅτι ἦτον
Θεός· ἀλλ' ἐπειδὴ εφόρει ὅταν ἤθε-
λε σάρκα, τὴν σαρξ ἠμπορεῖ νὰ
τιμωρήσῃ τινὰς ὅταν ἀτακτῆ. Ἀμή,
τὴν ωραιότεραν Θεάν διατί νὰ
υπανδρεύσῃ ὁ Ζέας με τὸν ἀσχη-
μον καὶ κονιορτισμένον σιδηρουρ-
γόν; Ὡς φαίνεται καὶ εἰς τοὺς ουρα-
νοὺς, καθὼς εἰς τὴν γῆν, θυσιάζουν
οἱ γονεῖς τὰς κόρας τῶν εἰς κακό-
μοιρους ἀνδρας! Ἐπειτα παραπο-
νοῦνται καὶ οργίζονται, ὅταν ζητού-
μεν ν' ἀποζημιωθῶμεν ὅπως οὖν*
καὶ ἡμεῖς αἱ θνηταί, καθὼς ἡ ἀθάνα-
τος Ἀφροδίτη. Ὁ χωλός Ἥφαιστος
ἦτον ζηλότυπος, καθὼς ὅλοι

---

* ὅπως οὖν: κατὰ κάποιον τρόπο,
κάπως

οι ημισεροί* άνδρες· αλλ' η πονηρά
γυνή του τον έπαιξε πολλές
φέστας.*

Δεν ζηλεύεις, εξάδελφε, την
τύχην του Πάρις, ο οποίος έκρινε
τας τρεις ωραιότερας Θεάς; Εκείνος
ήξευρε να ωφεληθή καλύτερα από
τον συνώνυμόν του Αλέξανδρον
τον Μακεδόنيον, όστις εσεβάσθη
τας γυναίκας του Δαρείου, όταν
έπεσαν αιχμάλωτοι εις τας χείρας
του. Τον γνωρίζεις τον Αλέξανδρον,
υιόν του Δία, ο οποίος δεν εδύνατο
να γεννηθή και έσχισαν την κοιλίαν
της μητρός του; Έκαμεν όμως
τέρατα και σημεία· υπέταξε τους
Γάλλους εις την Αμερικήν, διέβη την
Ερυθράν θάλασσαν διά να υπάγη
εις την Σκυθίαν και να εκθρόνιση

---

* ημισεροί: ανάπηροι

* φέστα: πάθημα, εξευτελισμός

τον... Ξέστρωτον (αντί Σέσωστριν), εβοήθησε τον Δαυΐδιον να νικήση τους Πέρσας εις την Ισπανίαν, έγινεν αυτοκράτωρ της Ρώμης και εξουσίασεν όλον τον κόσμον. Εν ενός λόγου, ο Αλέξανδρος εστάθη μεγαλύτερος στρατηγός από τον Ηρακλήν και τον Πλάτωνα, δεινότερος φιλόσοφος από τον Σωκράτην, τον Μιλτιάδην και τον...

Η Σεβαστή, συγγέουσα τοιουτοτρόπως την γέννησιν του Αλεξάνδρου, διογενούς* αυτονομασθέντος, με την του Καίσαρος, εξαχθέντος από την μητρικήν κοιλίαν διά της καισαρικής έκτοτε ονομασθείσης τομής, συγγέουσα τας πράξεις των δύο τούτων ηρώων, και όλην την Ιστορίαν και Γεωγραφίαν,

---

* διογενής: ο γεννημένος ή καταγόμενος από το Δία

είχε σκοπόν να εξακολουθήση την τραγελαφική *επίδειξιν των γνώσεών της, εάν η τετράπους Αφροδίτη, πηδήσασα εις τα γόνατά της, δεν την διέκοπτεν.

Γ. Παλαιολόγος, Ο ζωγράφος,
Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη

* τραγελαφική: αλλόκοτη,
τερατώδης

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Περιγράψτε την εικόνα των ηθών και των αντιλήψεων που χαρακτηρίζουν τους κοσμικούς Αθηναίους της εποχής, σύμφωνα με τον Παλαιολόγο.

2 Ποιος είναι ο ρόλος του Παλατιού και των πολιτικών αξιωμάτων στην κοινωνία της εποχής,

σύμφωνα με την αντίληψη της Σεβαστής;

3 Πώς αντιμετωπίζει η Σεβαστή τον ξάδερφό της στο απόσπασμα;

4 Δοκιμάστε να εντοπίσετε και να διορθώσετε τα γραμματικά λάθη και τους σολοικισμούς που απαντούν στην αφήγηση.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

♦ Παρά τη μεγάλη κοινωνική διαφοροποίηση της δικής μας εποχής από τα ήθη του 1840, παρατηρούνται και σήμερα ανάλογες συμπεριφορές και αντιλήψεις όπως αυτές της Σεβαστής. Ζωγραφίστε ένα σύγχρονο ανθρώπινο τύπο με αυτά τα γνωρίσματα, δίνοντας έμφαση στην παρουσίαση της κοσμικής του εικόνας.

**Ιάκωβος Ρίζος,
*Κυρία ξαπλωμένη στον καναπέ***

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΡΟΪΔΗΣ

Τα υαλοπωλεία

Το χρονογράφημα του Ροΐδη Τα υαλοπωλεία γράφτηκε το 1898 και αναφέρεται, με ειρωνικό και χιουμοριστικό πνεύμα, σε δύο καθημερινά προβλήματα που αντιμετώπιζαν όσοι κινούνταν στο κέντρο της παλιάς Αθήνας: την καταπάτηση των πεζοδρομίων από τους καταστηματάρχες και τα αδέσποτα σκυλιά. Η γλώσσα του κειμένου είναι η καθαρεύουσα.¹

1 Όπως και στα άλλα κείμενα του βιβλίου χρησιμοποιείται το μονοτονικό σύστημα, αλλά διατηρείται η ορθογραφία της έκδοσης από την οποία αντλήθηκαν.

Οι σκύλοι, εννοούμεν τους αρσενικούς, με την συνήθειαν αυτών να σηκώνωσι το σκέλος και να ποτίζωσι τα επί του πεζοδρομίου εκτεθειμένα εμπορεύματα, υπήρξαν πάντοτε οι εφιάλται των Αθηναίων μεταπρατών* και ιδίως των λαχανοπωλείων.

Αι τεράστια κολοκύνθαι, αι λεγόμεναι ταμπουράδες, και τα ροδόχροα καρπούζια, τα κοσμούντα τας γωνίας των μανάβικων, φαίνονται προ πάντων ελκύνοντα αυτούς διά της μεγαλοπρεπείας των, δεν απαξιούσιν όμως να δροσίζωσι και τας δεσμίδας σελίνων, πράσων και δαυκίων.* Πολλάκις είδομεν αυτούς ραντίζοντας βαρέλια ελαιών εις τας

---

* μεταπράτες: έμποροι

* δαυκίον: είδος φυτού

προθήκας των βακάλικων και
άλλοτε προσθέτοντας ζυμόν εις τας
κεφαλάς μοσχαρίων και προβάτων,
τας εκτεθειμένας εντός κάδων
ύδατος προ των κρεοπωλείων.

Ενίοτε, αλλά σπανίως, συμβαίνει
να δεχθή ο αναίσχυντος σκύλος
σκουπόξυλον εις την ράχιν ή σπα-
σμένον σταμνίον επί της κεφαλής.
Το πάθημα όμως είναι εξαιρετικόν,
διότι πάντες οι πλανόδιοι κύνες
έχουσιν εκ γενετής ευκινησίαν
σχοινοβάτου, προς αποφυγήν τών
κατ' αυτών εξακοντιζομένων
βλημάτων. Πολύ συνεχέστερον, εκ
τούτου, συμβαίνει να παρασταθή
τις εις θέαμα μανάβη ή μπακάλη με
την ποδιάν τρέχοντος καθίδρου και
πνευστιώντος κατόπιν σκύλου, του
οποίου μόλις διακρίνεται εις τον
ορίζοντα, ως λοφίον στρατιωτικού

πίλου,* η ουρά.

Μάταιοι, λοιπόν, φαίνονται οι αγώνες των εκθετών προς προφύλαξιν των επί των πεζοδρομίων φαγωσίμων από την ποτιστικήν μανίαν των σκύλων. Αλλά και τι ζητούσιν εκεί τα εκθέματα εκείνα; Η μεταβολή των πεζοδρομίων εις εδωδιμοπωλεία* φαίνεται επαναστασις κατά των βουλών της πανσόφου Θείας Προνοίας, ήτις προώρισεν αυτά δια τους πόδας των ανθρώπων, όπως και ετοποθέτησε την μύτην υποκάτω των οφθαλμών προς στήριξιν των ομματοϋαλίων.*

Ποσάκις έτυχεν αφηρημένος ποιητής, θαυμάζων τα χρώματα

---

* πίλος: καπέλο

* εδωδιμοπωλεία: παντοπωλεία

* ομματοϋαλία: γυαλιά οράσεως

**Γιάννης Μόραλης,
*Τοπίο της Αθήνας***

ανεφέλου δύσεως ή ζητών εις τα
σύννεφα ομοιοκαταληξίας, μόλις να
προφθάση ν' αποσύρη τον πόδα,
καθ' ην ακριβώς στιγμήν ήτο έτοι-
μος να βυθίση αυτόν εις πανέριον
πλήρες ωών,* και ποσάκις βιαστι-
κός διαβάτης να διασειση την ισορ-
ροπίαν πυραμίδος πορτοκαλίων,
προκαλών βομβαρδισμόν ου μόνον

---

* ωά: αυγά

χρυσών σφαιρών, αλλά και την
οργήν δυστρόπου οπωροπώλου,
επιδαψιλεύοντος* εις αυτόν
ενώπιον πλήθους κόσμου τα
επίθετα: «στραβέ, μπούφο, βλάκα,
ζευζέκη* και μαγκούφη!*».

Αλλά το υπέρ παν άλλο ερεθίζον
τα νεύρα είναι όταν, υπερβάς τις
την διασταύρωσιν των οδών Ερμού
και Αιόλου, πεζοπορή δρομαίος
πέραν της μακαρίτιδος «Ωραίας
Ελλάδος», βιαζόμενος να φθάση
τον σιδηρόδρομον Πειραιώς και
προσκρούων ανά παν βήμα εις
εκθέσεις υαλοπωλείων. Αδύνατόν
μοι είναι να κατανοήσω εκ τίνος

---

* επιδαψιλεύοντας: κοσμώντας
(ειρωνικά)

* ζευζέκης: ανόητος

* μαγκούφης: άνθρωπος χωρίς
οικογένεια, μόνος

υπερβολικής τόλμης και τίνος παραλόγου απαιτήσεως προσόντων ισορροπιστού, παρά των διαβατών, επιμένουσιν οι Αθηναίοι υαλοπώλαι να υψώσιν επί του μάλλον συχναζομένου των πεζοδρομίων πυραμίδας αντικειμένων, τα οποία αρκεί φύσημα ανέμου να κρημνίση και η ελαχίστη ώθησις να μεταβάλη εις σωρόν συντριμμάτων, φιάλας, πινάκια,* ποτήρια, σφαίρας λαμπτήρων, παντός είδους αγγεία, ολόκληρα οικοδομήματα εξ αργίλου και κρυστάλλου.

Μυριάκις, αφού εκινδύνευσα να πατήσω επί στιβάδος πινακίων, κατελήφθην υπό σφοδρού πόθου να επιπέσω ως βούβαλος επί των πυραμίδων εκείνων, να λακτίσω*

---

* πινάκια: πιάτα

* να λακτίσω: να κλοτσήσω

ως ημίονος προς δεξιάν και αριστεράν, και να μεταβάλω εις θρύμματα* την οχληράν και αυθάδη εκείνην κατάληψιν του πεζοδρομίου, υπό τον γλυκύν ήχον του συντριβομένου υαλίου.

Τον φλογερόν εκείνον πόθον ανεχαίτισε πάντοτε η Αθηνά, λαβούσα με εκ της κόμης, ως τον Αχιλλέα, και υποδείξασα ως πιθανήν συνέπειαν του τολμήματος την υποχρέωσιν αποζημιώσεως, την περί εμέ συνάθροισιν αγυιοπαίδων* και την υπό συνοδείαν μετάβασιν εις το Τμήμα, του οποίου ο αστυνόμος πιθανόν ήτο να μη συμμερίζεται την γνώμην μου, ότι τα πεζοδρόμια είναι προωρισμένα

---

* θρύμματα: κομμάτια, θρύψαλα

* αγυιόπαιδα: παιδιά του δρόμου

προς ελευθέραν κυκλοφορίαν των πεζοδρόμων.*

Τον ακοίμητον τούτον πόθον μου ανέλαβεν άλλος τις, αντί εμού, να πληρώση και χάρις εις αυτόν ηδυνήθην να παρασταθώ ως απλούς θεατής εις την πραγματοποίησιν του χρυσού μου ονείρου.

Ούτος είχε τέσσαρας πόδας, δι'ων ηδυνήθη ν' αποφύγη του πραξικοπήματος* τας συνεπειάς.

Πλην των λαχάνων, των ελαιών, και των κεφαλών μόσχων και αρνίων, έχουσιν οι σκύλοι ιδιάζουσας κλίσιν και προς τα υαλικά. Αξιόπιστοι φυσιοδίφαι* διηγούνται ότι έτυχε να ίδωσι τοιούτους να

---

* πεζοδρόμοι: οι πεζοί

* πραξικόπημα: αδίκημα

* φυσιοδίφαι: επιστήμονες φυσικής ιστορίας

μεταχειρίζονται ως εξηυγενισμένοι άνθρωποι τα προ των υαλοπωλείων κατάλληλα προς τούτο αγγεία. Αλλ' οι σκύλοι των Αθηνών, ο ήρως τουλάχιστον της παρούσης ιστορίας, δεν είχε φθάσει ακόμη εις τοιούτον ύψος πολιτισμού. Την περιέργειαν αυτού είχεν ελκύσει γιγάντιον εν υπαιθρίω εκθέσει κρυστάλλινον δοχείον, εξ εκείνων τα οποία πληρούμενα ύδατος χρησιμεύουσι προς συντήρησιν κοκκινοχρύσων οψαρίων. Το αντικείμενον όμως εις το οποίον απέβλεπεν ήτο κάπως δυσπρόσιτον, ευρισκόμενον εις το κέντρον διπλής ζώνης παντοίων ευθραύστων σκευών και έτι πλείονα φέρον επί της κορυφής αυτού. Τούτο όμως δεν ήρκεσε ν' αποθαρρύνη τον επίμονα σκύλον. Συστέλλων τα μέλη, διά να κατέχη όσον το

**δυνατόν ολιγώτερο τόπον, οσφραι-
νόμενος περί αυτόν προς δεξιάν
και αριστεράν και υποκρινόμενος
τον αδιάφορον διαβάτην, κατώρθω-
σεν επί τέλους, μετ' επιτηδειότητος
Ισπανής σχοινοβάτιδος χορευού-
σης μεταξύ ωών, να εισδύση δια
των ευθραύστων εκείνων πραγμά-
των, χωρίς ουδέν αυτών να συντρί-
ψη ή καν να διασειση, μέχρι του
ψαροδοχείου, του οποίου αι ακτίνες
είχον θαμβώσει τους οφθαλμούς
του. Το εμυρίσθη τότε και, ευρών
αυτό της αρεσκείας του, ύψωσε το
σκέλος.**

**Αλλά κατ' εκείνην την στιγμήν
αντήχησεν αγρία κραυγή και
ενεφανίσθη προ της εισόδου του
καταστήματος χονδρή γυνή,
επισείουσα φοβεράν σκούπαν.**

**Το δυστυχές ζώον, το οποίον
είχε επιδείξει προ μικρού τόσον**

θαυμαστήν επιδεξιότητα και φροντίδα ν' αποφύγη πάσαν ζημίαν, τα έχασε και, περί ουδενός άλλου φροντίζον ή πώς τάχιστα να σωθή, εξώρμησεν εκ του υαλίνου λαβυρίνθου, απωθών διά των οπισθίων ποδών το μεγάλον ιχθυοδοχείον, το οποίον κατέπεσε και εθραύσθη μετά πατάγου. Η καταστροφή τότε επήλθε γενική, διότι εις τας εκθέσεις εκείνας, προς οικονομίαν τόπου, τα πάντα συνέχονται και συμπλέκονται ως κλάδοι παρθένου δάσους. Φιάλαι, πινάκια, φλυζάνια, ποτήρια του ύδατος, του οίνου και της μαστίχης, επάργυροι σφαίραι διά τους κήπους, ανθοδόχαι, πυξίδες, αθύρματα και κομψοτεχνήματα παντοία κατεκυλίσθησαν ως καταρράκτης επί του λιθόστρωτου

και, εκ της πρώην στιλπνής* εκθέσεως, ουδέν άλλο απέμεινεν ή άμορφον και ανίδεον χάος συντριμμάτων.

Φωναί ηκούσθησαν τότε εις το βάθος του εργαστηρίου. Η υαλοπώλις έδειρε το δεκαετές τέκνον της, διότι δεν ηγρύπνησεν επί των εκθεμάτων, αλλά μετ' ολίγον έφθασεν ο πατήρ, όστις, βλέπων την καταστροφήν, ήρχισε να δέρη την γυναίκα. Κρίμα τω όντι ότι αι γυναίκες δεν είναι εύθραυστοι όσον αι φιάλαι. Το κατ' εμέ, ανεχώρησα ικανοποιημένος, τρίβων τας χείρας μου και ευχόμενος εις όλας τας επί των πεζοδρομίων εκθέσεις υαλικών, ομοίαν τύχην και όμοιον σκύλον.

---

* στιλπνή: λαμπερή

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Ο αφηγητής δυσφορεί αρχικά μπροστά στο θέαμα των αδέσποτων σκύλων, στη συνέχεια όμως διασκεδάζει με το κατόρθωμα του σκύλου. Πώς εξηγείται η αλλαγή διάθεσης του αφηγητή;

2 Τι ενοχλεί περισσότερο τον αφηγητή στους δρόμους της πόλης και γιατί;

3 Τι προκάλεσε άθελά του ο σκύλος; Πώς αντιδρά ο αφηγητής μπροστά στο περιστατικό; Συγκρίνετε την αντίδρασή του με τη συμπεριφορά των ιδιοκτητών του καταστήματος.

4 Σε αρκετά σημεία του κειμένου είναι εμφανής ο ειρωνικός τόνος γραφής του Ροΐδη. Να βρείτε τρία από αυτά τα σημεία. Για ποιο λόγο ο συγγραφέας επιλέγει αυτό τον

ειρωνικό τόνο και ποια μέσα χρησιμοποιεί για να τον εκφράσει;

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ◆ **Βγείτε βόλτα μια ηλιόλουστη μέρα στην περιοχή που ζείτε. Παρατηρήστε και καταγράψτε τυχόν προβλήματα (παραπλήσια με όσα καταγράφει ο Ροΐδης) που θα συναντήσετε στο δρόμο σας.**
- ◆ **Περιγράψτε την κατάσταση που επικρατεί στους δρόμους και τα πεζοδρόμια της πόλης σας. Συζητήστε στην τάξη με τον καθηγητή της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής για τα διάφορα προβλήματα που εντοπίσατε ή γράψτε μια επιστολή στο Δήμαρχο στην οποία: α) θα εκθέτετε τα προβλήματα και β) θα προτείνετε Βελτιωτικά μέτρα.**

**Ο Ασμοδαίος, σατιρική εφημερίδα
που εξέδιδε ο Εμμ. Ροΐδης από το
1875 έως το 1876**

Η ΝΕΑ ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ (1880-1922)

Οι καλλιτεχνικές αντιλήψεις και τάσεις που κυριαρχούν στην ελληνική λογοτεχνία στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αι. είναι έντονα επηρεασμένες από τα ισχυρά ευρωπαϊκά ρεύματα της εποχής. Στην ποίηση κυριαρχεί ο συμβολισμός και ο παρνασσισμός—στην πεζογραφία ο ρεαλισμός, ο νατουραλισμός, η ηθογραφία, ενώ ο αισθητισμός επηρεάζει και τα δύο είδη.

Ο συμβολισμός θεωρεί ότι η τέχνη πρέπει να είναι ανεξάρτητη από εξωκαλλιτεχνικές σκοπιμότητες. Επιδιώκει τη μουσική υποβλητικότητα του ποιητικού λόγου παρουσιάζοντας τις ιδέες και τα συναισθήματα μέσα από πυκνά σύμβολα.

Ο λογοτεχνικός κύκλος του περιοδικού *Εστία*

Παράλληλα με το συμβολισμό αναπτύχθηκε και ο παρνασσισμός, ο οποίος χαρακτηρίζεται κυρίως από την επιδίωξη της μορφικής τελειότητας και το ζωηρό ενδιαφέρον για τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα της αρχαιότητας. Ο αισθητισμός προβάλλει την ομορφιά ως ύψιστη αξία, αποσυνδέοντας την τέχνη από τη ζωή.

Οι περισσότεροι πεζογράφοι στράφηκαν στη ρεαλιστική

απόδοση της πραγματικότητας. Στη ρομαντική ροπή προς το φανταστικό και τον υποκειμενισμό ο ρεαλισμός αντιτάσσει μια ροπή προς την «αντικειμενική» παρατήρηση και καταγραφή της πραγματικότητας. Οι κυρίαρχες τάσεις της εποχής συνδέονται με την ηθογραφία, που αναπαριστά εξιδανικευμένα τα ήθη της ελληνικής υπαίθρου, και το νατουραλισμό, ο οποίος επιδιώκει την πιστή αναπαράσταση της πραγματικότητας, δίνοντας έμφαση στη μεγάλη επίδραση του περιβάλλοντος στην ανθρώπινη ζωή.

* Βασικές πληροφορίες γύρω από τους εκπροσώπους, τα λογοτεχνικά ρεύματα και τις τάσεις της περιόδου θα βρείτε στην Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας και στο Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

Στο χαρέμι

«Το μόνον της ζωής του ταξίδιον», το ωραιότερο ίσως διήγημα του Γ. Μ. Βιζυηνού, επικεντρώνεται στην εμπειρία ενός παιδιού, που πιστεύει καταλεπτώς τις ιστορίες που του έχει αφηγηθεί ο αγαπημένος παππούς του. Το απόσπασμα που ακολουθεί αποτελεί το εισαγωγικό τμήμα του διηγήματος και φανερώνει τη γοητεία αλλά και τη σύγχυση που προκαλούν οι ιστορίες αυτές στη συνείδηση του παιδιού, καθώς συνδυάζονται με τις συχνές του επισκέψεις στα άδυτα του σουλτανικού χαρεμιού.

Ότε μ' εστρατολόγουν διά το έντιμον των ραπτών επάγγελμα, ουδεμία υπόσχεσίς των ενεποίησεν επί της παιδικής μου φαντασίας τόσον γοητευτικήν εντύπωσιν, όσον η διαβεβαίωσις ότι εν Κωνσταντινουπόλει έμελλον να ράπτω τα φορέματα της θυγατρός του Βασιλέως.

Εγνώριζον πολύ καλά ότι «οι βασιλοπούλες» έχουν εξαιρετικήν τινα αδυναμίαν εις τα ραφτόπουλα, μάλιστα, όταν αυτά ηξεύρουν να τραγουδούν τους επαίνους των θελγήτρων αυτών, ενώ ράπτουν τα

---

* εστρατολόγουν: συγκέντρωναν βοηθούς, συνεργάτες

«βλατιά»,* με τα οποία στολίζουν τα κάλλη των.

Εγνώριζον πως, όταν ερωτευθή καμία βασιλοπούλα με το ραφτάκι της, δεν χωρατεύει* μόνον ερωτεύεται εις τα γερά· και αρρωστά· και πέφτει στο κρεβάτι· και γίνεται του θανάτά· και κανείς ιατρός δεν ημπορεί να την ιατρεύση, καμιά μάγισσα να την φέρη στα καλά της.
– Ώσπου φωνάζει επί τέλους τον πατέρα της η βασιλοπούλα και του το λέγει παστρικά παστρικά: «Πατεράκι μου, ή το ραφτόπουλο που τραγουδά τόσον εύμορφα, ή θα πεθάνω!».

---

* βλατιά: πολύτιμα μεταξωτά υφάσματα, συνήθως πορφυρού χρώματος

* δεν χωρατεύει: δεν αστειεύεται

Ο βασιλεύς άλλο παιδί δεν έχει. Τι να κάμη; Φορεί την κορώνα του στο κεφάλι, και πηγαίνει στα πόδια του ραφτόπουλου και «Στον Θεό και στα χέρια σου!» του κράζει! «Κάμε μου την χάρη να πάρης την κόρη μου. Κάμε μου την χάρη να γενής γαμβρός μου. Αλλά δείξε δα πρωτύτερα και καμιά παλληκαριά, διά να μην πέσω από την υπόληψή μου, ωσάν βασιλέας οπού είμαι».

Το ραφτόπουλο, του φαίνεται πως έχει σκαλώσει στον λαιμό του κανένα στυφό μέσπιλο* και δεν ημπορεί να καταπιή. Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν έχει να καταπιή τίποτε, γιατί ως και το σάλιο του εξεράθη μες στον λάρυγγά του. Τόσο πολύ εφοβήθηκε σαν είδε τον βασιλέα με την κορώνα!

---

* μέσπιλο: μούσμουλο

Ο βασιλεύς με την κορώνα τού «παπαρίζει»* τον ώμο, και το ρωτά να του ειπή και καλά: τι είναι άξιο το ραφτόπουλο να κάμη. Περιμένει δε με ενδόμυχον χαράν ν' ακούση ότι ο επίδοξος γαμβρός του είναι άξιος να κατεβάση κανένα ζωντανό λεοντάρι από τα βουνά, ή να σκοτώση κανένα δράκοντα, ή να κυριεύση κανένα βασίλειο. Το ραφτόπουλο εις το μεταξύ επήρε θάρρος, αλλά δι' αυτό δεν έχασε και τον νου του να πα να «πετσοκόβεται» με τα θηρία, διά να γίνη γαμβρός της Μεγαλειότητός του. Το ραφτόπουλο είναι εν γένει ειρηνικός άνθρωπος. Και επειδή τα καταφέρει καλύτερα όταν ψάλλη, παρά όταν ομιλή, αποκρίνεται προς τον βασιλέα τραγουδιστά

---

* «παπαρίζει»: αγγίζει, σκουντά

**τραγουδιστά και του λέγει πως είναι
άξιο και δυνατό**

**«να ράψη τα νυφιάτικα χωρίς
ραφή και ράμμα».**

**«Καλά, βρε άτιμε!» βάλλει με τον
νου του ο βασιλεύς, ο οποίος δεν
συγκινείται πολύ πολύ από τα τρα-
γούδια. «Θα σου δείξω εγώ πώς
ξεμυαλίζεις το παιδί μου, αφού δεν
έχεις ενός λεπτού παλληκαριά μες
στα στήθη σου!» Έπειτα βλέπει το
ραφτόπουλο με κάτι άσχημες
ματιές, και – «Πολύ καλά» του λέγει
«κυρ γαμβρέ! Ράψε μου λοιπόν
σαράντα φορεσιές νυφιάτικες,
καθώς ταιριάζουν εις μίαν βασιλο-
πούλαν και πρόσεξε να μην τύχη
και διακρίνω καμία ραφήν και
καμία κλωστήν πουθενά! Φρόντι-
σε όμως να τας έχης ετοίμους
αύριον πρωί πρωί, πριν εβγή ο**

ήλιος, γιατί αλλιώς – σου κόβω το κεφάλι!».

Και ο βασιλεύς με την κορώνα δεν χωρατεύει αυτήν την στιγμήν. Το έχει πάρει απόφασιν ο φιλόδοξος άνθρωπος να σκοτώση το ραφτόπουλο, για να δώση την κόρη του εις κανένα μεγαλοσιάνο!*

Κατ' ευτυχίαν το ραφτόπουλο έχει σίγουρη τη δουλειά του και δεν σκοτίζεται πολύ πολύ. Διότι είναι – άλλοι μεν λέγουν υιός, άλλοι δε λέγουν εγγονός της Νεράιδας. Και έχει μίαν δακτυλήθραν με πάτο, την οποία ποτέ δεν αφαιρεί από το δάκτυλόν του.

Όλην εκείνην την εσπέραν τρώγει και πίνει και διασκεδάζει.

---

* μεγαλοσιάνος: άτομο με υψηλή κοινωνική θέση, κάτοικος της πρωτεύουσας

Επάνω εις τα μεσάνυκτα που
κοιμούνται ο «μάστορης» και οι
«καλφάδες»,* εβγάλλει την δακτυ-
λήθραν από το δάκτυλόν του,
παίρνει μίαν χρυσήν τρίχαν που
έχει αυτού μέσα φυλαγμένην, και
καίει την ακρίτσα της εις την φλόγα
του λυχναρίου. Εκεί παρουσιάζεται
εμπρός του η χρυσόμαλλη
Νεράιδα...

- Τι στενοχώρια έχεις, αγάπη μου;
- Το και το, αποκρίνεται το ραφτό-
πουλο, λέγοντας την ιστορία.

Η χρυσόμαλλη Νεράιδα, που του
έχει τάξει να το γλιτώνη οσάκις
κινδυνεύει, χτυπά τα λευκά της
χεράκια τρεις φορές, και –διες εσύ!–
σαράντα λευκονδυμένα Νεραϊδό-
πουλα, το 'να ευμορφότερο

---

* καλφάδες: μαθητευόμενοι βοηθοί
(συνήθως ράφτη ή τσαγκάρη)

**Θάλεια Φλωρά–Καραβία,
*Κωνσταντινούπολη***

απ' το άλλο, με κάτι γλυκά τραγούδια, με κάτι μαργιόλικα* λυγίσματα εις τον αέρα, θέτουν κάθε μία εμπρός εις το ραφτάκι τα πολυτιμότερα υφάσματα της οικουμένης.

Το ραφτόπουλο κόφτει και οι νεράιδες ράφτουν και ράφτουν και τραγουδούν και αστείζονται και πειράζουν το ραφτόπουλο καμιά

---

* μαργιόλικα: ναζιάρικα, παιχνιδιάρικα

φορά τόσον ερωτότροπα, τόσον γαργαλιστικά, που, αν δεν ήτον η μητέρα τους εκεί κοντά, θα του έπαιρναν το νου του χωρίς άλλο. Μα η χρυσόμαλλη Νεράιδα τες προσέχει, τες οδηγεί και τες παρακινεί, και τελειώνουν τα νυφιάτικα, πριν λαλήσ' ο πετεινός, πριν έβγ' ο ήλιος.

Μόλις προφθάνουν να φύγουν οι Νεράιδες, να και ο βασιλέας που εμβαίνει με την κορώνα στο κεφάλι και με τους δημίους καταπόδι του: έρχεται να σφάξη το ραφτόπουλο! Αλλά εκεί που εμβαίνει βλέπει τες σαράντα νυφιάτικες φορεσιές κρεμασμένες εις το σχοινί, χωρίς ραφή και ράμμα, και θαμβώνονται τα μάτια του: το χρυσάφι και το μαργαριτάρι, που έχουν επάνω κεντημένο, αξίζει όλο του το ψωροβασίλειο!

Ο βασιλεύς με την κορώνα
δαγκάνει τα χείλη του. Παίρνει το
ραφτόπουλο από το χέρι, το
πηγαίνει στο παλάτι και του δίδει
την κόρην του, και τελειώνει η
ιστορία.

Ταύτα πάντα μοι τα διηγείτο ο
πάππος μου, και μοι τα διηγείτο
ωσάν να είχαν συμβή χθες ακόμη,
ωσάν να συνέβαινον ανά πάσαν
στιγμήν εις τον κόσμον. Ενθυμού-
μαι δ' έτι και σήμερον με πόσην
παιδικήν υπερηφάνειαν εισήλθον
πρώτην φοράν εις την πόλιν ως
νεοσύλλεκτος του «εσναφίου»* των
ραπτών, αναλογιζόμενος ότι μετά
τινας ημέρας θα εξήλαυνον* εκ της
δι' ης επεζοπόρουν τώρα πύλης εν

---

* εσνάφι: σινάφι, συντεχνία

* θα εξήλαυνον: θα έβγαινα
έφιππος ή σε πομπή

θριάμβω, συνοδεύων την ωραιότε-
ραν βασιλοπούλαν εις το χωρίον
μου. Και τούτο μοι το υπέδειξεν ο
παππούς. Και επειδή ο παππούς
ήτο δι' εμέ ο πλέον κοσμογυρισμέ-
νος και κοσμομαθής άνθρωπος,
επίστευον τους λόγους του μέχρι
κεραίας.*

Εν τούτοις είχαν παρέλθει αρκε-
τοί μήνες από της αφίξεώς μας και
τίποτ' ακόμη δεν κατωρθώθη. Είναι
αληθές ότι ο μάστορής μου ήτον
αρχιράπτης της Βαλιδέ–Σουλτάνας
και, επειδή εγώ ήμην ο μικρότερος
των συμμαθητών μου, με έστειλε
τακτικά εις το παρά τον Βόσπορον
παλάτιον αυτής πότε φέροντα

---

* μέχρι κεραίας: με κάθε
λεπτομέρεια, απολύτως

μέγαν «μπόγον»* επί κεφαλῆς, πότε
δε υπό μάλης την μεταξίνην και
χρυσόκροσσον «σακούλαν», με τα
κατάστιχά* του εν αυτή. Πολλάκις
λοιπόν διήλθον διά πολυτελών
στοών, και διά σκιερών διόδων
εισέδυσσα εις τους μαγικούς και μυ-
ροβόλους * «δαερέδες»* του χαρε-
μίου της Βαλιδέ–Σουλτάνας. Αλλά
αι υπάρξεις, προς ας ηρχόμην εις
σχέσεις εν αυτώ, ήσαν κυρίως οι
μαύροι ευνούχοι, * με το πλατύτα-
τον αυτών στόμα, με τους μεγάλους
οδόντας απαισίως λευκάζοντας

---

* μπόγος: δέμα από ρούχα
τυλιγμένα σε ύφασμα

* κατάστιχα: κατάλογοι

* μυροβόλοι: μυρωδάτοι, ευωδιαστοί

* δαερέδες: δωμάτια, διαμερίσματα

* ευνούχοι: ευνουχισμένοι φύλακες
του χαρεμιού

μεταξύ των χονδροειδών χειλέων των, και με κάτι άγρια βλέμματα, που με έκαναν να τρέμω από την φρίκη μου. Ενίοτε ήθελον –οι βασιλοπούλες αναμφιβόλως– να εκφράσουν ιδιαιτέραν τινά ευαρέσκειαν προς το ραφτόπουλό των. Τότε ο πλέον φοβερός μαύρος έπιανε το πλέον φοβερό «καμτσίκι»,* ένευε προς εμέ και έμβαινε εμπρός. Εγώ τον ηκολούθουν με το βλέμμα επί του εδάφους. Ένας δεύτερος μαύρος με ένα δεύτερο «καμτσίκι» με ηκολούθει κατά πόδας. Τοιουτοτρόπως, μεταξύ των δύο εκείνων δημίων, προεχώρουν εις τα ενδοτέρω του χαρεμίου, εν τω οποίω όμως δεν έβλεπον τίποτε άλλο, πλην του εδάφους, πού μεν στυλπνού όπως αι άρισται

---

* καμτσίκι: μαστίγιο

των χορών αίθουσαι, πού δε
κεκαλυμμένου υπό βαρυτίμων
ταπήτων.

Αλλ' εάν δεν έβλεπον, ήκουον
τουλάχιστον. Ήκουον γυναικείας
φωνάς και γέλωτας και αστεϊσμούς
βαναύσους και ύβρεις ασέμνους
απευθυνομένας προς τον προ εμού
βαδίζοντα «Κισλαραγάν», ο οποίος
εφώναζε πάσαις δυνάμεσι να
κρυβώσι φεύγουσαι κατά την
προσέγγισίν μου αι αμφίπολοι* και
οδαλίσκαι* της Σουλτάνας, τύπτων*
ανηλεώς διά της μάστιγός του τας
τολμώσας να παρακύψωσιν όπισ-
θεν των θυρών και των παραπετα-
σμάτων, όπως ίδωσι τόσον

---

* αμφίπολοι: ιέρειες, θεραπεινίδες

* οδαλίσκαι: σκλάβες θαλαμηπόλοι
στο χαρέμι

* τύπτων: χτυπώντας

πλησίον των ένα αρσενικόν άνθρωπον. Ο μετ' εμέ ακολουθών Αιθίοψ τούτο μεν με προεφύλαττεν από του να γίνω ανάρπαστος υπό των όπισθεν λαθραίως και αψοφητί* ακολουθουσών, τούτο δε με παρεμόνευε μην τολμήσω και υψώσω τους οφθαλμούς από του εδάφους και βεβηλώσω δια του «γκιαουρικού» μου βλέμματος* τα ιερά θύματα, τα προορισμένα να θυσιασθώσι ποτέ εις στιγμιαίαν τινά ιδιοτροπίαν του μεγάλου των Κυρίου.

Εν τω μέσω τοιούτων συγκινήσεων έφθανον τέλος εις τον προς ον όρον.*

---

* αψοφητί: αθόρυβα

* γκιαούρικο βλέμμα: βλέμμα του αλλόθρησκου

* εις τον προς ον όρον: στον καθορισμένο προορισμό

Αλλ' εκεί, εις το τελευταίον δωμάτων, εν ω με αφήνον οι μαύροι κλείοντες όπισθέν μου την θύραν, τι νομίζετε ότι μ' επερίμενε; Καμία ροδανθής* ξανθόκομος βασιλοπούλα, ετοίμη να πετάξη από την χαρά της εις την αγκάλην μου; Τίποτε, απολύτως τίποτε εντός του δωματίου. Εντός του τοίχου όμως, δι' ου το δωμάτιον τούτο συνεκοινώνει προς άλλο, μ' επερίμενε να τον θωπεύσω,* παπαρίζων αυτόν, ωςάν να ήτο η ερωμένη μου, σανίδινος κύλινδρος, κατεσκευασμένος ούτως, ώστε να περιστρέφεται εν τη θέσει του περί κάθετον άξονα, χωρίς να σε αφήνη να ιδής εκ των πλαγίων εις το παρακείμενον

---

* ροδανθής: ρόδινη, τριανταφυλλένια

* να τον θωπεύσω: να τον χαϊδέψω

δωμάτιον. Μόλις τον εθώπευον, ως ανωτέρω, και μια λεπτή, πολύ λεπτή φωνή, ηκούετο έσωθεν:

– Έλθες, αρνί μου;

– Μάλιστα, «Σουλτανήμ»!

Ο σανίδινος κύλινδρος εστρέφετο περί εαυτόν, παρουσιάζων τώρα προς εμέ εις το αντίθετον μέρος του μικράν θυρίδα, ήτις τον έκαμνε να φαίνεται ως ερμάριον. «Πατσουλή», μόσχος, άμβρα και όλα των Ινδιών τα αρώματα εμοσχοβόλουν όπισθεν της θυρίδος εκείνης. Βεβαίως θα ήτον αυτού μέσα η βασιλοπούλα μου! Ένοιγον την θύραν εναγωνίως και εντός του περιστρεφόμενου τούτου μικρού ερμαρίου με υπεδέχето μυροβόλον και ορεκτικόν κανένα «μοχαλεμπί», κανένα «μπουρέκι» ή «μπακλαβάς», ή άλλο τι γλυκύτετον πράγμα από εκείνα, τα οποία δεν έχουν μεν γλώσσαν,

αισθάνεσαι όμως, άμα τα ιδής, ότι σοι λέγουν επανειλημμένως «φάγε με». Τούθ' όπερ και έπραττον εγώ, εννοείται, χωρίς πολλών διατυπώσεων.

Μίαν ημέραν, μόλις ετελείωσα την ευχάριστον ταύτην ενασχόλησίν μου, και η λεπτή εκείνη φωνή με ερωτά εάν θέλω και άλλο τίποτε καλύτερο.

– Όχι, Σουλτανήμ, άλλο τίποτε καλύτερο από σένα δεν θέλω.

– «Άφεριμ»,* αρνί μου! Μεγάλος είσαι, μεγάλος;

Ετοιμαζόμενη να της είπω ότι είμαι τόσοσ, ώστε ημπορούσα να έμβω εις το ερμαράκι εκείνο, να κλείσω την θυρίδα, να δώσω ένα γύρον εις τον κύλινδρον και να ευρεθώ ωσάν «μπουρέκι» εμπρός

---

* άφεριμ: εύγε, μπράβο

εις τους οφθαλμούς της. Αλλά ο μαύρος ευνούχος, ο οποίος εις το μεταξύ είχεν εισέλθει χωρίς να τον εννοήσω, εξεστόμισεν ύπερθεν της κεφαλής μου άσεμνον ύβριν, αποπνίξας την φωνήν εις τον λάρυγγά μου.

Η καημένη μου η βασιλοπούλα έπρεπε να λάβη την απάντησιν από το άγριον, το φοβερόν του στόμα! – Μεγάλος, ε; χα, χα, χα! έκραξεν ο Κισλάρ αγάς γελών σαρδώνιον γέλωτα. Είναι τόσο μικρός ακόμα, που για να τον κρεμάσω αψηλά, στα μάτια σου, επαράγγειλα καινούριο σκαμνί να πατήση πάνω.

Έπειτα μοι ένευσε* να τον ακολουθήσω...

Τώρα, εάν συνέβαινε να έχη η Βαλιδέ–Σουλτάνα, όπως άλλοτε βασιλείς τινες της Ασίας, εις κάθε

---

* ένευσε: έκανε νόημα

θύραν του παλατίου της ένα σοφόν γραμματέα, διατεταγμένον να εκθέτη εις λιπαρότατον* ύφος λόγου παν ό,τι συνέβαινε περί εαυτόν, δεν αμφιβάλλω ότι έκαστος αυτών ανεξαιρέτως θα εσημείωνεν εις το χρονικόν του ότι εγώ και κατ' εκείνην την ημέραν εξήλθον εκ του χαρμιού, όπως πάντοτε, με τον ένα ευνούχον εμπρός, εκσοβούντα* τας οδαλίσκας μακράν της όψεώς μου, με τον έτερον ευνούχον κατόπιν, αμυνόμενον τας όπισθεν προσπαθούσας να με σύρωσιν από του φορέματος. Εγώ όμως διαβεβαιώ ότι, αφ' ης στιγμής ο φοβερός εκείνος «αράπης» είπεν ότι

* λιπαρότατον: λαμπρότατο, κομψότατο

* εκσοβών: αυτός που διώχνει, εκφοβίζει

παρήγγειλε «καινούριο σκαμνί» διά να με κρεμάση, απ' εκείνης της στιγμής το έδαφος του δωματίου, εν ω ευρισκόμην, υπεχώρησεν αίφνης υπό τους πόδας μου και εγώ κατεκρημνίσθην εις άψοφον* σκοτεινόν χάος με τον ίλιγγα της κεφαλής, με την λιποθυμίαν της καρδιάς, ην αισθανόμεθα ονειρευόμενοι ότι πίπτομεν, πίπτομεν, πίπτομεν από αμετρήτου ύψους αποτόμου βραχώματος, ίνα διεκφύγωμεν τον επαπειλούντα την ζωήν ημών κίνδυνον εκ μέρους τερατώδους τινός καταδιώκτου.

Πώς ευρέθην πάλιν εις το εργαστήριόν μας, περί τούτου αδυνατώ να δώσω ακριβείς πληροφορίας. Τινές των συμμαθητών μου έλεγον ότι έχασα τον δρόμον από την

---

* άψοφον: αθόρυβο

φοβέραν μου, τινές ότι έχασα και το μυαλό μου. Εγώ τους άφηνα να αστεΐζονται. Μόνον όταν εσηκώθησαν οι προ εμού κομίσαντες και αυτοί «μπόγους» εις το παλάτι, και ήρχισαν να φλυαρούν πως τάχα και αυτοί έφαγαν γλυκίσματα από το στρογγυλόν, το περί τον άξονα του κινητόν εκείνο ερμάριον, και ότι το δωμάτιον μεθ' ου συνεκοινώνει στρεφόμενον δεν ήτο η αίθουσα ή ο κοιτών της βασιλοπούλας, αλλά το «κελάρι» του χαρεμίου, και ότι η γλυκεία, η πολύ γλυκεία εκείνη φωνή, δεν ήτο της αγάπης μου της βασιλοπούλας, αλλά του γηραλεοτάτου ευνούχου του παλατίου – μόνον τότε κατεξανέστη* το αίσθημα της φιλοτιμίας μου και εμάλωσα

---

* κατεξανέστη: εξεγέρθηκε από αγανάκτηση

με όλους, και περιήλθον εις
τοιαύτην προς αυτούς διάστασιν,
ώστε ούτε τους ομίλησα καν έκτοτε.

Ότι δεν εξαναπάτησα εις το
χαρέμι εννοείται αφ' εαυτού. Διότι,
όσον και αν εθλιβόμην αναλογιζό-
μενος ότι η βασιλοπούλα μου
τήκεται* όπισθεν του στρογγυλού
ερμαρίου παρά τας όχθας του
Βοσπόρου, άλλο τόσον δεν εκατα-
λάμβανα διατί δεν έστελνε τέλος
πάντων τον πατέρα να με ζητήση
διά σύζυγόν της, όπως έκαμαν όλες
οι βασιλοπούλες που εγνώρισεν ο
πάππος μου.

Μετά την θλιβερήν εκείνην απο-
γοήτευσιν, η αηδής και ανιαρά
μονοτονία του πρακτικού βίου, αι
δυσχέρειαι του αρχαρίου περί τα
στοιχεία της τέχνης μοι εφάινοντο

---

* τήκεται: λειώνει, μαραίνεται

δύο και τρεις φορές βαρύτεραι.
Υπό το βάρος αυτών ήρχισα να
καχεκτώ* και να μαραίνωμαι καθειρ-
γμένος* εκεί, εντός του Τσαρσίου
της Σταμπούλ όπισθεν των σιδη-
ρών πυλών του Κεμπετσή–Χανίου,
προς τους μολυβδοσκεπείς του
οποίου θόλους ανέπεμπον ο δυ-
στυχής τώρα ουχί πλέον θελκτικούς
ήχους ερωτικών ασμάτων, αλλά
τους κλαυθμούς και οδυρμούς παι-
δικής, καρδιοβόρου* νοσταλγίας!

Γ. Βιζυηνός, *Νεοελληνικά
διηγήματα*, Ερμής

-
- * να καχεκτώ: να γίνομαι
καχεκτικός, να αδυνατίζω
  - * καθειργμένος: φυλακισμένος,
περιορισμένος
  - * καρδιοβόρος: αυτή που «τρώει»
την καρδιά

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1 Πώς κρίνετε την πεποίθηση του παιδιού ότι όλες οι ιστορίες που είχε ακούσει από τον παππού του ήταν αληθινές;

2 Γιατί αγανάκτησε τόσο ο πρωταγωνιστής της ιστορίας, ώστε να μην ξαναμιλήσει στους συμμαθητές του;

3 «[...] πίπτομεν, πίπτομεν, πίπτομεν»: Τι εξυπηρετεί η επανάληψη της λέξης;

4 Διαλέξτε ένα παραμύθι που γνωρίζετε και προσπαθήστε να εντοπίσετε τα προβλήματα που θα αντιμετώπιζε ένα παιδί, αν πίστευε ότι πρόκειται για κυριολεκτική αλήθεια.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

- ◆ Αναζητήστε πληροφορίες και εικονογραφικό υλικό για τη ζωή στην Κωνσταντινούπολη στα μέσα του 19ου αιώνα σε εγκυκλοπαίδειες, λευκώματα και αφιερώματα στην Κωνσταντινούπολη.
- ◆ Δείτε την κινηματογραφική ταινία του Λάκη Παπαστάθη *Το μόνον της ζωής του ταξίδιον* (2001), που βασίζεται στο διήγημα του Βιζυηνού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

Απομνημονεύματα

Παναγής Σκουζές

Ο βίος μου 8

Η λογοτεχνία στα Επτάνησα

Ανδρέας Κάλβος,

Εις Πάργαν 26

Διονύσιος Σολωμός,

Ελεύθεροι Πολιορκημένοι.....31

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης,

Ο Δήμος και το καριοφίλι του 36

Ανδρέας Λασκαράτος,

Ο κακός μαθητής 44

Λορέντζος Μαβίλης,

Λήθη.....51

Οι Φαναριώτες και οι Ρομαντικοί των Αθηνών

Αλέξανδρος Σούτσος, Ο επιστάτης των εθνικών οικοδομών επί Ι. Καποδίστρια	60
Σπυρίδων Βασιλειάδης, Η χαρά	67
Σάμιουελ Τ. Κόλεριτζ, Δουλειά χωρίς ελπίδα	73
Γρηγόριος Παλαιολόγος, Ο ζωγράφος	80
Εμμανουήλ Ροΐδης, Τα υαλοπωλεία	97

Η νέα Αθηναϊκή σχολή (1880-1922)

Γεώργιος Βιζυηνός, Στο χαρέμι	117
--	------------

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.